اسلامپال؛ او د سیاسي ماتې او نه ماتې ماجراء

محمد زمان مزمل[1]

لنډیز

[په دې لیکنه کې تر ډېره پر دې بحث شوی، چې آیا اسلامپالو یا په اصطلاح «سیاسي اسلام» ماتې خوړلې ده او که نه؟ د دې لیکنې لیکوال په خپله یو اسلامپال او د افغانستان د اسلامي نهضت غړی او له څلورو لسیزو راهیسې یې د هېواد داخلي او بهرني اسلامپالې ډلې په دقت سره څارلې. دغه مقاله د استاد مزمل د تېرو څلورو لسیزو د تجربې او فکر نچوړ ګڼلای شو.

لیکوال په پېل کې د «سیاسي اسلام» معرفي وړاندې کړې، د اسلامپالو او عادي مسلمانانو ترمنځ یې د وېش په تړاو رڼا اچولې، او دا چې «سیاسي اسلام» په افغانستان او نورې اسلامي نړۍ کې لا ماتې نه ده خوړلې، په دې تړاو یې خپل دلایل راوړي دي.

خو د دې ترڅنګ لیکوال د اسلامپالو یو شمېر نیمګړتیاوې هم په نښه کړي او دغه راز د مقالې په وروستۍ برخه کې یې د اسلامپالو د راتلونکي په تړاو بحث کړی او درې لویې ننګونې یا چېلنجونه یې په نښه کړي، چې اسلامپال اوس او په راتلونکي کې ورسره مخ دي. اداره]

کیلي: اسلامپال، سیاسي اسلام، افغان جهاد، د سیاسي اسلام ماتې.

---

[1] استاد محمد زمان مزمل د افغانستان د پخواني اسلامي نهضت غړی، د حزب اسلامي د سیاسي کمېټې پخوانی مشر، او د افغانستان د ستراتیژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز د علمي شورا غړی دی. ښاغلی مزمل له تېرو څلورو لسیزو راهیسې د هېواد او اسلامي نړۍ اسلامپالې ډلې په دقت څاري، په اړه یې لیکنې کوي، او په دې تړاو د ډېرې مطالعې خاوند او د مېداني څېړنې له لارې د راټولو شویو معلوماتو څښتن دی.

مقدمه

اسلامپالنه د شلمې پېړۍ په اخر او د یوویشتمې پېړۍ په سر کې پر یوې سیاسي پدیدې بدله شوه چې غربي امپراتورۍ ورسره په بد اخ و ډب کې ښکېله شوه. بیا هم د سړې جګړې[2] پرمهال دغه اخ و ډب چې نن یې اسیا او منځنۍ ختیځ د جګړو کوربه کړی دی، تر دغو بګنوونکو بې ثباتېو څخه په یو نسبي ثبات کې روان و.

اسلامپال د اسلامي خلافت د تأثر او د دغې تشې د ډکولو فکري او جذباتي عکس العمل و. په دوه قطبه[3] پړاو کې د سیاسي مسلمانانو پېل شوې هڅه د یوه سرخوړي اخ و ډب دننه بیا هم نسبتاً ورځ تر بلې مخکې روان و.

پر افغانستان د شوروي له تجاوز او اشغال سره جوخت، د اسلامپالنې نهضت یو نوي پړاو ته ننووت. په دې خاطر چې په افغانستان کې د شوروي تجاوز د سیمې، خلیج او د غرب د ګټو لپاره ګواښ و، او په دا ډول په افغانستان کې د اسلامپالنې نهضت له ښه بخته تر ټولو ژوندی چانس پېدا او شوروي اتحاد یې په ماته ودراوه.

د شوروي د ماتې له نښې نښانو سره جوخت، نور غرب دغې پوستې (اسلامپالو) ته ضرورت نه درلود، بلکې اسلامپال په خپله د غرب لپاره پر یو جدي ګواښ بدل شو[4]. پای امریکا د بلا مقدماتي پلانونو او د اسلامپالو له جنګولو وروسته، د سپټمبر د یوولسمې حادثې په پلمه، د شوروي دغه ماتوونکي فاتحین د همدې حادثې په تأثر او استدلال چېلنج کړل.

په دغسې یو نابرابره هجوم کې چې امریکا؛ افغانستان او خلیج تر سینې لاندې کړل؛ د امریکا هجوم ډېرو نورو ته لکه د اولیفر روی[5] لیکوال په څېر د اسلامپالو د ماتې دویم نوم واخیست.

---

[2] سړه جګړه د امریکا او شوروي اتحاد او ملګرو ترمنځ یې جیوپولیټیکي او اډیالوژیکي اختلافات وو، چې له ۱۹۴۶ کال څخه پېل او تر ۱۹۸۹ کال پورې یې دوام وکړ.

[3] دوه قطبه نړېوال نظام هغه دی، چې کله د نړۍ ډېرې اقتصادي، نظامي، سیاسي، کلتوري او ډیپلوماتیکې اغېزې د دوو هېوادونو په لاسونو کې وي. د دغه نظام عمده بېلګه د سړې جګړې پرمهال د امریکا متحده ایالات او شوروي اتحاد دي.

[4] په دې تړاو د امریکایي نامتو مفکر ساموېل هنتنګټن نظریه د تمدنونو ترمنځ جګړه د پاملرنې وړ ده. ساموېل هنتنګټن دغه اصطلاح او نظریه په لومړي ځل د یوې لیکنې په توګه رابرسېره کړه او بیا یې ورته کتابي بڼه ورکړه. ده په دغه لیکنه او نظریه کې د فوکویاما د تاریخ پای نظریه رد کړه او ویې ویل، تاریخ خپل پای ته نه دی رسیدلی او نه غربي ډیموکراسي تلپاتې سوبه ترلاسه کړې، بلکې د سړې جګړې پر ختمېدو به تمدني جګړې پېل کېږي. د ده په اند په نړۍ کې څو ځانګړي تمدنونه دي او په یوویشتمه پېړۍ کې به د دغه تمدنونو ترمنځ جګړې کېږي. د غربي تمدن سره به د اسلامي تمدن او چینایي تمدن جګړې نښلي. دغه هغه څه و، چې په اسلامي او چینایي نړۍ کې یې مفکرین اندېښمن کړل. په دې تړاو وګورئ په فارن آفئیرز کې د ده لیکنه: https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1993-06-01/clash-civilizations او کتاب Samuel Huntington, The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, New York: Simon & Schuster, 1996

[5] اولیفر روی فرانسوي لیکوال او څېړونکی دی، چې پر اسلامپالو یې ډېرې لیکنې کړي. دلته لیکوال د اولیفر روی مشهور کتاب «د سیاسي اسلام ماتې» ته اشاره کوي.

که څه هم اولیفر روی له دې حادثو وړاندې لیکنه کړې؛ ولې په مجموع کې او د یو تاریخي تسلسل له مخې، په دې اړه لیکوالان او د بشري تمدن تفسیر کوونکي د غرب پر سازشونو او هجوم قلم نه کاږي، بلکې له دغه بدغوني او استعماري عمق څخه متاثرې پېښې د اسلامپالو د ماتې په عنوان قلمداد کوي.

له همدې ځایه په دې بحث کې غواړو، د اسلامپالو د سیاسي ماتې یا نه ماتې ماجراء پخپله طریقه وڅېړو.

سیاسي اسلام؛ یا د مسلمانانو د واحد مرکزیت هڅه

اسلامي نړۍ له خپل جوړښت وروسته تر ټولو لوی او اوږد اخ و ډب له مسیحي اروپا سره درلود.

د فارس امپراتورۍ او د فارس مدنیت په هماغه اول پړاو کې –د خلافت راشده په دوران کې – د ځمکې له سره پورته شوې؛ ولې غرب او یا د روم او بیزنتین امپراتورۍ[6] یا په مجموع کې مسیحي غرب په خپله لومړۍ ماته کې د خپلې امپراتورۍ د ځینو برخو په ورکړه، په اروپا کې د بلا موقتو ماتو باوجود، د اسلامي دعوت او جهاد پر وړاندې خپل تمدني عمق وساته.

د عربو مسلمانانو د مسیحي امپراتورۍ ډېرې برخې په اسیا او اروپا کې د خلافت برخه کړې، او د عربو فاتحینو پر وړاندې مسیحیانو خپلې شرقي برخې بایلودې لکه په شام، فلسطین، مصر کې. ولې اروپا په دویمه ماته کې د بیزنتین امپراتورۍ او تر شا یې اروپایي برخه د عثماني امپراتورۍ[7] پر مهال، او په تېره بیا د سلطان محمد فاتح[8] په جګړو کې، خپل مرکز او شاوخوا سیمې له لاسه ورکړې.

اروپایي مسیحت په خپل لوی هجوم یعنې صلیبي جګړو کې وغوښتل چې د مسلمانانو د مخ پر زیاتېدونکي نفوذ او پراختیا مخه د اسلامي خلافت په عربي برخه کې په خپل تسلط کې ونیسي؛ ولې صلاح الدین ایوبي د اروپا او بیا متحدې اروپا دغه هجوم په مېړانه مات کړ.

ولې کله چې مغولي هجوم[9] د صلیبي هجوم په تعقیب راپورته شو، مغولو وکولای شول چې د عباسي امپراتورۍ مرکز بغداد اشغال او د اسلامي نړۍ ډېرې برخې په خپل اقتدار کې وساتي، خو په اناطولیه کې سلجوقي تُرکانو د چنګېز خان د امپراتورۍ په دغه لیرې څنډه کې، له ګاونډي بیزنتین سره پر جګړو اخته وو او د آل عثمان[10] د کورنۍ په ورتګ سره، د جګړې دغې سلسلې په اناطولیه کې د هغه عثماني دولت بنیاد کېښود چې څلورنیمې پېړۍ د اروپا پر وړاندې لکه د سکندر دېوال ودرېد، بلکې د اروپا زیاتې برخې یې لاندې کړې او اروپا ته یې په یوازې سر په زیاتو جګړو کې د غوڅو ماتو میراثه پرېښوده.

[6] د بیزنتین امپراتورۍ ته ختیځه رومي امپراتوري هم وایي. دغه امپراتورۍ په ۳۳۰ میلادي کال کې پیل او ۱۴۵۳ میلادي کال یې دوام وکړ.

[7] عثماني امپراتورۍ یو له هغو ځواکمنو امپراتوریو ده، چې تر ډېره یې دوام وکړ. د دغه امپراتورۍ بنسټ په ۱۲۹۹ کال کې کېښودل شو او تر ۱۹۲۲ کال یې دوام وکړ. عثماني امپراتورۍ د منځنی ختیځ، شمالي افریقا او پر ختیځې اروپا تر ۶۰۰ کلونو پورې واکمني وکړه.

[8] سلطان محمد فاتح د عثماني خلافت سلطان و، چې واکمني یې د ۱۴۴۴ کال څخه تر ۱۳۴۶ او بیا له ۱۴۵۱ کال څخه تر ۱۴۸۱ کال پورې غځېدله. سلطان محمد فاتح لومړنی مسلمان و، چې قسطنطنیه یې ونیوله او نوم یې پرې اسلام بول کېښود (وروسته استانبول شو). د سلطان محمد فاتح د قسطنطنیې فتح په تړاو هم، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وړاندوینه کړې وه.

[9] د چنګیز خان یرغل ته اشاره ده، چې ډېری اسلامي نړۍ یې تر خپل یرغل لاندې ونیوله.

[10] د عثماني خلافت بنسټ ایښودونکي عثمان غازي ته اشاره ده، چې له ۱۲۹۹ کال څخه یې تر ۱۳۲۳ کال پورې یې سلطنت وکړ.

په هند کې د اروپایانو د تسلط سیالیو او بیا پر هند د پرنګي حکومت تسلط، او په عثماني دولت کې نیمګړتیاوو او اختلافاتو، او په اروپا کې سیاسي او علمي پرمختګونو؛ اروپا ته د عثماني دولت په پرتله هغه نفوذ او د مقابلو توان ورکړ چې د شلمې پېړۍ په سر کې د «لورنس[11]» په وسیله د عربي نشنلېزم په پارولو، او د آل سعود[12] او د ملک شریف[13] د کورنېو خامو سیاستونو اروپايي امپراتوريو ته د «سایکس پیکوټ[14]» په تړون کې دا توان او ظرفیت ورکړ چې د اروپا د څلورو پېړيو دغه پیاوړی حریف مات او د عثماني خلافت شکېدلې جغرافیه پخپلو کې تقسیم کړي، چې تقسیم هم شوه.

د عثماني خلافت په سقوط مسلمانان او بیا ملتونه په مجموع کې د خلافت سقوط او تشې ان په هغو سیمو کې چې د خلافت برخې هم نه وې، د مسلمانانو د سیاسي قوي مرکز د تشې پر ناورین پوه کړل او په دې اړه په مصر[15] او هند[16] کې د خلافت د اعادې او د مسلمانانو د بیا یووالي دعوت او سیاسي مبارزه پیل شوه او په نورو هېوادونو کې هم دغه سوچ په سرعت خپور شو چې دې دعوت او مبارزو په کرار کرار د سیاسي اسلام عنوان واخیست او له همدې ځایه هغه مسلمانان چې په دې مبارزه کې شریک شول هغوی ته مخالفینو اسلامپال او پاتې نورو ته د عادي مسلمانانو نوم او تقسیم وکړاوه.

آیا اسلامپال او مسلمانان په رښتیا د یو تقسیم معنا لري؟

هغه تعلیم یافته مسلمانان چې د متمدن غرب د فرهنګي هجوم او پاتو سیاسي نقشو درک کولای شي؛ هغوی پکې د ډلو جوړولو له لیارې د خپلو مسلمانانو د ژغورلو په خاطر سیاسي مبارزه او د اسلامي ارزښتونو او اسلامي تمدن د بیا ژوندي کولو په تړاو هڅې کوي، او دغه راز د خپلو مخالفینو سېکولرو ډلو پر وړاندې یوې مقابلې ته دربېږي. دوی د عامو مسلمانانو د ګټو او شریکو ارزښتونو لپاره مصروف دي؛ ولې محلي سېکولر او تر شا یې غرب غواړي چې دغه سیاسي مسلمانان له عامو مسلمانانو څخه بېل مطرح کړي او د هغوی په هکله په ملتونو کې شکوک پیدا کړي.

د شوروي او د شوروي پلویانو دغو سیاسي مسلمانانو او ډلو ته د «ارتجاع» نوم وکړاوه، او د شوروي پر ماته او انحلال؛ امریکا او غرب وغوښتل چې د دغو مسلمانانو فعالې او ژوندۍ ډلې په جګړو کې اخته او د جګړو په بې توازنۍ کې هغوی هر افراط ته اړ، او پای یې په تروریستانو ونوموي. امریکا د یوویشتمې پېړۍ په سر کې همدغه کار په ټوله اسلامي نړۍ کې د مسلمانانو په تقسیم په پرنګي ډول پیل هم کړ.

---

[11] ټي ایچ لارنس چې یو انګلیسي لرغون پېژندونکی، نظامي آفسر، ډیپلومات او لیکوال و، د لومړۍ نړېوالې جګړې پرمهال د عثماني خلافت پرضد د عربانو بغاوت ته لاره هواره کړه.

[12] آل سعود د عبدالعزیز بن عبدالرحمان آل سعود ته اشاره ده، چې د سعودي عربستان لومړی بادشاه او بنسټ اېښودونکی بلل کېږي. ده په لومړي ځل په ۱۹۰۲ کال کې ریاض ونیوه او په تدریج یې د سعودي نورې سیمې هم له عثماني خلافت او د مکې شریف څخه ونیولې.

[13] د مکې شریف حسین بن علي ګڼل کېږي. دی په خټه هاشمي و، له ۱۹۰۸ کال څخه تر ۱۹۲۴ کال پورې یې د مکې شریف او امیر و، او له ۱۹۱۶ کال څخه تر ۱۹۲۴ کال پورې د عربي هېوادونو بادشاه هم و.

[14] د سایکس پیکوټ تړون په ۱۹۱۶ کال کې د انګلستان، فرانسې او په لږه کچه د ایتالیې او روسیې ترمنځ یو پټ تړون و، چې له مخې یې د عثماني خلافت پر ماتېدو د ځمکو پر وېشلو او د اغېزو پر سیمو راځرخېده.

[16] په دې اړه د هند په لویه وچه کې د «تحریک خلافت» خوځښت د یادولو وړ دی، چې د خلافت د ژغورلو په تړاو یې هلې ځلې وکړې.

په عراق او افغانستان کې د امریکا له مداخلو او اشغال سره جوخت، امریکا سیاسي مسلمانان په خپلو کې تقسیم کړل او د سیاسي مسلمانانو زیاته برخه یې د ځینو ډلو – القاعده او داعش – د بې تدبیره دریځ او په داخلي جګړو کې د بې ځایه لتاړېدو له کبله تروریستان قلمداد کړل، او مقابل طرف یې معتدل مسلمانان وګڼل. دې تقسیم امریکا او غرب ته د شلمې پېړۍ د سر په شان د یوه بل نا اعلان شوي «سایکس پیکوټ» له لارې د همدغو مداخلو شرائط برابر کړل.

ولې غرب او امریکا پکې هلته ناکام شول چې افغاني طالب پکې خپل جنګ او مخالف د خپلو ارزښتونو دننه کابو کړ، او د ملت ملګري او حمایه یې تر لاسه کړه. دا د افغانانو یو نسبي ښه تدبیر وه؛ ولې عرب مسلمانان پکې هغه افراط ته ولاړل چې د غرب پر ځای خپله خپلو ملتونو ځواب کړل.

همداسې که د شوروي د مهال مجاهدینو هغه تنازل چې په مسکو کې یې له طالبانو سره د جوړې تازه ګډې ناستې او مشترک تصمیم په خاطر وکړه[17]، که دغه کار یې د بُن د غونډې[18] پر مهال او یا یې هم په ۲۰۰۳ او ۲۰۰۵ کلونو کې ښودلای وای، نو د امریکا حضور به په افغانستان کې لا وختي کمزوری او ختم شوی و.

نن چې د امریکا د حضور په کوربه کابل کې د ظاهر شاه د مهال لس برابره دیني مدارس دي، او د هغه مهال په پرتله پکې حجاب زیات، او جوماتونه په لمونځ کوونکو ځوانانو ډک دي؛ دا ټول ښیي چې روانه مقابله پخپل وار د همدغسې یو کابل په موخه ده.

څومره چې طالب په دې اتلسو کلونو کې زیات سیاسي او له خپلو حریفانو سره تفاهم ته ښوېدلی، همداسې د طالب مخالفین هم پکې زیات مذهبي او د طالب زغملو ته ښوېدلي دي. دا یو له بل سره په جګړه اخته طرفونه چې د جګړې پرضد یو بل ته د نږدې کېدو پر لور روان دي؛ همدا ښیي چې هر لوري په ماضي کې اشتباوې کړي، او نن دې جګړې په هر طرف کې ډېر بدلون راوستلی؛ مګر هومره بدلون نه چې وخت او شرایط یې غوښتنه کوي.

که رښتیا مې پوښتې، طالبان او حریفان یې، او بیا عادي مسلمان خاموش اکثریت، په خپلو کې په ډېرو لحاظونو هېڅ توپیر نه لري او په مسکو کې د طالبانو او مجاهدینو ساده یو ځای کېدنه او بین الافغاني تفاهم همدا حقیقت ثابت کړ چې سیاسي اسلام او اسلام دواړه د یوې سکې دوه مخونه دي. دا بېله خبره ده چې ډلو پکې د کمزوري زعامت یا اشتباوو له مخې چانسونه او فتحې بایلودلې؛ ولې د اخ و ډب سلسله لا پکې تر پخوا زیاته په بدغوني شکل روانه ده. روان قطر د دې لوی ثبوت دی.

[17] په مسکو کې هغه ناستې ته اشاره ده، چې افغان سیاسیون له افغان طالبانو سره خبرو ته کښېناستل. دغه ناسته په ۲۰۱۹ کال کې ترسره شوه. استاد محمد زمان مزمل هم د دغې ناستې یو غړی و.

[18] د بُن لومړۍ ناستې ته اشاره ده، چې د افغان طالبانو د امارت د ړنګېدو پرمهال د جرمني په بُن ښار کې ترسره شوه، او په پایله کې یې حامد کرزی د هېواد موقت ولسمشر وټاکل شو. خو په دغه ناسته کې افغان طالبان او د حزب اسلامي (حکمتیار) ډلې غړي نه و رابلل شوي.

د رنېسانس[19] دورې غرب؛ مذهب او کلیسا له سیاسي صحنې څخه ګوښې کړه او اوس سېکولر غرب او غربي ټولنې له مذهب څخه په لږ سیاست باور لري. ولې په اسلامي شرق کې دغسې پلان او طرحه ځکه عملي نه ده چې دلته مذهب او سیاست پخپلو کې غوټه خوړلې او مذهب له سیاست څخه جلا کول خپله د یو ټکر او انقلاب لامل ګرځېږي. همدا هغه تفاوت دی چې اسلامي شرق یې له غرب سره لري. د همدې تفاوت له مخې غربي او غربي پرګنې په سیاسي ډلو کې مصروفو مسلمانانو ته سیاسي مسلمانان او سیاسي عملیې ته سیاسي اسلام وایي.

د همدې تفاوت له مخې په اسلامي نړۍ کې د عامو مسلمانانو په منځ کې د سېکولرو ډلو یا علماني ډلو د مسلمانۍ خبره پخپله د سیاسي مسلمانانو په منځ کې جنجالي شوې ده. سېکولر مسلمانان په افغانستان کې په تېره بیا «لایک سېکولران[20]» ځانونه مسلمانان ګڼي او د شوروي له ماتې وروسته آن ځینې سوسیالیستان هم همدغسې تصور ته پورته شول. ولې سنتي مذهبي ډلو د شوروي له ماتې مخکې «لایک سېکولر» د مسلمانانو طبیعي برخه ګڼله؛ خو په افغانستان کې د امریکا او غرب له مداخلو وروسته چې سېکولر افغانان پکې د امریکا کوربانه شول، د دغو مذهبي ډلو ځوانانو هم خپل پخوانی آند بدل کړ.

په دې حساب د اسلامي نړۍ مسلمانان د غربي تهذیب د اغېز له مخې پر څو ډلو وېشل شوي دي:

1. نهضتي مسلمانان چې له یو ډول تصحیح شوي جمهوریت سره ګذاره کوي؛
2. سنتي مسلمانان چې پر امارت اسلامي باور لري؛
3. درېیم سېکولر مسلمانان چې د مذهب او سیاست پر بېلتون باوري دي؛
4. څلورم عام مسلمانان چې په همدغو ټولو ډلو کې طبیعي تقسیم دي او دغه تقسیم یو سیاسي تقسیم بولي، نه مذهبي.

اسلامپال؛ او د یوې پېړۍ سرخوړی جریان او سوابق

د عثماني خلافت د انحلال پر دویم کال د مصر په الازهر کې د الازهر شېخانو د بل خلیفه پیداکولو او د بلې دارالخلافې پېدا کولو په اړه پخپل بحث کې د افغانستان پر امیر امان الله خان تود بحث درلود. د دوی په اند هغه د یوازیني مسلمان هېواد مشر دی چې خپل استقلال یې اخیستی؛ نن پر هغه مهال څه کم سل کلونه تېر شول.

---

[19] رنېسانس د اروپا په تاریخ کې هغه پړاو ګڼل کېږي، چې د تیارو دورې وروسته پېل شو (په تېره بیا په څوارلسمه پېړۍ کې او تر ۱۷مې پېړۍ یې دوام وکړ). په دغه پړاو کې اروپايي کلتور، هنر، سیاست، اقتصاد او علومو بیا احیاء وشوه. د دې ترڅنګ د رنېسانس پړاو د تورې دورې او مډرنېزم دورې ترمنځ د یو انتقالي دورې په توګه هم یادېږي.

[20] لایک سېکولران فرانسوي سېکولرانو ته وایي، او د مذهب په اړه د سېکولرانو په پرتله نرم دریځ لري.

که څه هم د وخت پیچلې اوضاع د الازهر دغه بحث او فتواوو ته د ازهر یا قاهرې له محلي مطبوعاتو څخه د وتلو چانس ورنکړ؛ ولې امام حسن البناء[21] او لږ کلونه وروسته امام مودودي[22] د همدغه بحث عملي وجود ته د یوې ایمانداري ډلې پر جوړولو او دعوت پر پېلولو لاره اواره کړه.

که څه هم په مصر کې د جمال ناصر[23] له کودتایي حکومت سره د اسلامپالو ټکر کېدای شي چې له اسلامپالو سره په ملګرۍ یا په تفاهم کې راغلېو افسرانو په تېره جمال ناصر او انور سادات[24] د اشتباوو او خپله د حسن البناء د ځای ناستي قاضي حسن الهضیبي[25] سخت دریځۍ په ګډه رامنځته کړې وي؛ خو دغه ټکر د شلمې پېړۍ د یو ځواکمن اسلامي تحریک یا د اسلامي تحریکونو د مور تحریک راتلونکی له هغو توطیو سره غوټه کړ چې د دغه نړیوال ځواکمن تحریک د دعوت او تجربو زیاته برخه له دغو افسرانو سره په ټکر کې اوبه شوه او غرب پکې د مغولو ماتوونکي مصر[26] ته دا موقع ورنکړه چې د دغسې یو حزب حکومت پکې جوړ شي.

له مصري افسرانو سره د اخوان المسلمین ټکر اسلامي نهضت دویم خو د مصابېو پړاو ته انتقال کړ، دغه ټکر پخپل وار اسلامي خوځښت یا د اسلامپالنې خوځښت له مصر څخه د مصر ګاونډیو او هغو هېوادونو ته انتقال کړ چې په ډېرې ځایونه کې یې دویم، درېیم او څلورم کاپي تحولات په هغو درجنو تحولاتو ودرول چې افغانستان پکې شوروي مات کړ، الجزایر پکې انتخابات یوړل، حماس پکې په انتخاباتو کې ګټیالی شو، او تر ټولو شاته ترکي اسلامپالو پکې له ترکي سېکولرانو څخه تکرار ترکي اکثریت په انتخاباتو کې وګاټه.

حقیقت دا دی چې د افغانستان په جهاد کې اسلامي تحریک په وسیع اندازه کردار اداء کړ، او د جهاد په کامیابۍ او د شوروي اتحاد د لښکرو له وتلو سره اسلامپال په درېیم او خطرناک پړاو ودرېدل.

په الجزایر کې د اسلامپالو انتخاباتي برې دا پړاو نور هم خطرناک کړ او داسې له شوروي څخه فارغه نړۍ د امریکا سترګو ته هغه افغانان او سیاسي مسلمانان ازغي ازغي کړل چې هغوی له ځان سره د شوروي د ماتې سوابق او د جګړو تجربه درلوده.

غرب او امریکا درېیمه مرحله پر څو توطیو مصروفه کړه:

لومړۍ دا چې اسلامي ډلې یې په افغانستان کې پخپلو کې اخته او وجنګولې.

---

[21] امام حسن البناء د اخوان المسلمون اسلامي تحریک بنسټ په ۱۹۲۸ کال کې کېښود او د اسلامپالنې خوځښت د یو سرلاري په توګه یادیږي.

[22]امام مودودي اسلامي مفکر، مفسر او لیکوال دی، چې د اسلامپالنې په تړاو یې ډېر څه لیکلي. ده هم د هند په لویه وچه کې د جماعت اسلامي بنیاد کېښود.

[23]جمال عبدالناصر د مصر دویم ولسمشر و، چې له ۱۹۵۴ کال څخه تر خپل مرګه (۱۹۷۰) یې پر مصر واکمني وکړه. ده د ۱۹۵۲ کال کودتا رهبري کوله.

[24]انور سادات د مصر درېیم ولسمشر و، چې له ۱۹۷۰ کال څخه تر ۱۹۸۱ کال پورې یې په مصر واکمني وکړه. دی د یو اسلامپال له خوا له دې کبله ووژل شو، چې اسراییل یې بې له کوم قېده او شرطه په رسمیت وپېژنده.

[25]حسن الهضیبي د اخوان المسلمین دویم مرشد عام و، چې د حسن البناء له وژل کېدو وروسته وټاکل شو او تر ۱۹۷۳ کال پورې په دغه منصب پاتې شو

[26]د عین جالوت هغې تاریخي جګړې ته اشاره ده، چې په ۱۲٦۰ کال د مصر مملوکو د چنګېز خان مغولو ته پکې ماتې ورکړه، او له همدې ځایه نور د مغولو د ماتو لړۍ پیل شوه.

دویم دا چې چین او د شوروي وارثه روسیه یې اول له مجاهد او بیا له طالب څخه هومره ووېرول چې هغوی د همدې وېرېدلې چین او روسیې په غیر فعال سیاست وکړای شول چې د اسیا قارې په شرق او غرب کې حضور پیدا کړي.

درېیم؛ په دغسې یو مهال کې چې سُني مسلمانانو د خېز د یوې تختې په شان د سیاسي مسلمانانو وجودي عمق درلود؛ امریکا او غرب په دغسې یو ظرف کې صدام حسین[27] د عربانو لپاره یو ګواښ وتراشه. امریکا دا کار د سُني مسلمانانو د ماتولو په خاطر وکړ خو ترڅنګ یې د صدام د پورته کولو له لارې ایران ته په مجموعي جغرافیه کې د کردار چانس ورکړ.

په افغانستان کې د طالبانو د حکومت په راتګ او بیا پکې د عربو او غیر عربو بهرنیو مسلمانانو ګڼ حضور او بیا د اسامه او القاعدې تحریک شتون؛ روسیه، چین، خلیج او ټول عربان پر هغې وېرې ودرول چې په افغانستان او عراق کې د امریکا د مداخلو پرته طالب ټولې نړۍ او په تېره بیا چین، روسیې او خلیج ته اول ګواښ دی.

په دا ډول، سیمې ته د امریکا له راتګ سره، اسلامي تحریک په څلورم او تر ټولو زیات خطرناک پړاو کې واقع شو او دا په دې خاطر چې:

اول: دا چې اسلامي تحریک له انشعابونو سره مخامخ شو؛

دویم: د اسلامي تحریک قابل ملاحظه ډلې له امریکا سره ملګرې شوې؛

درېیم: د اسلامي تحریک مور ډلې اخوان المسلمین او جماعت اسلامي په دې تقسیم کې بې طرفۍ ته ولاړې.

په درېیم او څلورم پړاو کې چې اسلامي تحریک یا اسلامپال تقسیم شول او په ډېرو ځایونو کې یې زاړه ګټلي بایلودل؛ پر دوی ټولو، افغاني تجربې بد اغېز وکړ. ځکه چې د طالب په حکومت کې جهادي تجربه لومړی په خطر کې شوه، او بیا د امریکا په خوا کې د ځینو اسلامپالو له درېدلو، او په درېیمه درجه کې د طالبانو وروستۍ ماتې[28] نړۍ ته دا تصور ورکړ چې د اولیفر روی غوندې کسانو پکې لا مخکې اټکل کړې و چې دا ټول د سیاسي اسلامپالنې ماته ده.

په دغسې یو له مایوسۍ ډک پړاو کې، په عربي سیمه کې د عربي بهار[29] خوځښتونه پیل شول، او په مصر کې د دغه خوځښت په سر کې اخوان المسلمین ښه کردار اداء کړ او تر دې پکې لویه خبره دا وه چې مُرسي [30] پکې د انقلاب په پاېه نه، د انتخاباتو په پاېه

---

[27]صدام حسین د عراق د البعث ګوند انقلابي رهبر و. دی له ۱۹۷۹ کال څخه تر ۲۰۰۳ کال پورې د عراق ولسمشر پاتې شو.

[28]دلته د ۲۰۰۱ او ۲۰۰۲ کلونو ته اشاره ده.

[29]عربي پسرلی هغو حکومت ضد مظاهرو او قیامونو ته ویل کېږي، چې په ۲۰۱۰ کال کې په شمالي افریقا او منځنی ختیځ کې وشول. د دغو مظاهرو له کبله د یو شمېر هېوادونو مشرانو استعفاوې وکړې. او په نوو ټاکنو کې اسلامپالو بریا ترلاسه کړه.

[30]محمد مُرسي د مصر پنځم ولسمشر خو لومړنی هغه ولسمشر دی، چې د پاکو، رڼو ټاکنو وروسته د ځواک په ګدۍ کېښناست. دی له ۲۰۱۲ کال څخه تر ۲۰۱۳ کال پورې د مصر ولسمشر و.

د هغه مصر رئیس شو چې د اخوان المسلمین په څنګ کې د همدې تنظیم بل ټیم هم په دویم کمپاین کې ولاړ و او دا د دوی ستره اشتباه وه.

د مُرسي په راتګ سره، خلیجي حکمرانانو خپله راتلونکې تته لیدله او هغوی د افغانستان د جهاد د تجربې په استفاده دا ځل په ډېره ننګینه توګه وغوښتل چې خلیجي حکمرانانو ته د ورپېښې ګواښ مخه باید ډېر لیرې ونیسي. په همدې موخه د امریکا او اسرائیلو په همکارۍ یې د مصر منتخب حکومت په هغو مظاهرو او کودتا ړنګ کړ چې دواړه د خلیجي دولتونو په ریالونو وچلېدل.

یوه واقعي ارزونه

که په یوه دقیقه او علمي څېړنه کې د سیاسي اسلام یا اسلامپالو د یوې پېړۍ ماضي ته ژور نظر واچوو، د کودتا په تور د سید قطب[31] له نیول کېدو څخه د مُرسي تر انتخابه او بیا د هغه پر ضد د ترسره شوې کودتا پورې دا ټول تحولات یو-یو له نظره تېر کړي، نو اسلامي تحریک د درېیو اشتباوو پرته - د امام هضیبي سخت دریځي، د افغان مجاهدینو د کابل جګړې او د طالبانو په دوران کې د یوې جامدې اصلاحګرۍ او د بهرنیانو پرګنو شتون - ټول پړاوونه د هر یو بل په نسبت پر یوه قوي پړاو عوض کړي دي. خو بیا هم، اسلامپالو ته ورپېښې بلا مزاحمتونه هومره چې د غرب او ګاونډیانو توطیې وې، هومره پکې د اسلامپالو خپلو تېروتنو هم دخالت درلود.

که یو قدم له دې نور هم شاته شو، نو د پېښو په دې لیوني پېر کې به دا هم ومومو چې په اشتباوو کې ښکېل اسلامپالي د خپل حریف غرب او جګړه تپونکې امریکا په نسبت په ډېرو مواردو کې غېر انساني او غېر منطقي روان و، او همدا تریخ حقیقت هم دی، چې سیاسي اسلام خپلو داخلي اشتباوو د شا تګ پر کربښه ودرواه؛ خو د همدې ډلو په محدوده کې نه د ملتونو د مومنو پرګنو انقلابي پیر او نه له اسلام سره د ملتونو رېښتینی تعهد رنګ بایلود، بلکې د اسلامپالو د شعار او عمل پاتې برخه په یو بل پېل کې خپل حضور وښود چې موږ له اشتباوو وروسته دغه دویم پېل پر دې حساب پېلوو چې دلته سرې او ډلې اشتباوې کوي، ماتې خوري، ولې له اسلام سره د ملتونو تعهد د بدیل هغه کرونده ده چې د غرب له بلا توطیو سره یې چا «جوش» مات نشو کړای.

عراق او افغانستان په دې اړه خپله هغه بېلګې لري چې په خپله اسلامي لیکوالانو او تحقیقي ادارو پکې په زیاتره مواردو کې په خپلو زورورو غلطېو اعتراف کړی دی.

د شوروي پر ماته د اسلام کردار په نړېواله سطحه او بیا په ډېرو هېوادونو کې د نسبي ازادو انتخاباتو پر مهال، لکه په الجزایر، فلسطین، مصر او ترکیه کې د اسلامپالو بری او بیا د عربي بهار په نهضت کې د اسلامپالو تسلط او نیمه تسلط؛ دا ټولې هغه بېلګې دي چې اسلامپال پکې په نړېواله او سیمه‌ییزه کچه هغسې او هومره فعال حضور لري چې غرب یې د کابو کولو له ناکامۍ وروسته دغه هېوادونه له هغو جګړو سره غوټه کړل چې ډېری مهال بیا هم غرب خپله ناکامي مني.

---

[31] سید قطب مصری لیکوال، مفسر او مفکر و او د ۱۹۵۰ او ۱۹٦۰ لسیزو پرمهال د اخوان المسلمون له مشرانو څخه یو و. وروسته په ۱۹٦٦ کال کې د مصر د ولسمشر جمال ناصر له خوا اعدام شو.

که پر تېر جریان یو ځل بیا راوګرځو او د اسلامپالو د مبارزو د جذر او مد تکراري پړاوونو ته نظر واچوو، وبه ګورو چې اسلامپال په کومو مواردو کې ښه ځلېدلي او په کومو مواردو کې د اشتباوو او د هغوو اشتباوو مرتکب شوي چې لړو موافقینو او ډېرو مخالفینو بیا پر دغو اشتباوو د سیاسي اسلام د ماتې نوم ایښی دی؟

اسلامپال په مجموع کې په څو مواردو کې د قوي اشتباوو مرتکب شول:

اول دا چې هغوی کله هم د یو ټکر طرف شوي یا یې د کودتا هڅه کړې او یا یې د تُندو شعارونو زمزمه تکرار کړې. هغوی پکې د محلي او نړېوال ماحول غبرګون راپارولی دی. البته په استثنا د افغانستان د جهاد اول پړاو چې د دوه قطبه نړۍ د ګټو تضاد هغه ته ځانګړی چانس ورکړ او وروسته یو قطبه نړۍ د مجاهدینو لخوا د شوروي اتحاد د ځای ناستې د اشغال له ویرې مجاهدین پخپل منځ کې او بیا له نړۍ سره په هنرمندانه ډول وجنګول.

که په سیاسي لحاظ د سید قطب او ملګرو مظلومانه اعدامونو د دنیا د مسلمانانو په تېره د ځوانې طبقې پاملرنه اسلامپالو ته راواړوله او د دې پاملرنې وروستۍ ثمره اسلامپالو د محصیلنو په اتحادیو کې د اکثریت په ترلاسه کولو کې ټوله کړه او اسلامپال پکې د سیاسي پرمختګ د عروج څوکې ته پورته شول؛ خو په اتمه او نهمه لسیزه کې له شوروي اتحاد سره په جنګ اخته اسلامپالان یې د نظامي فتحو پر هغه موج سپاره کړل چې له جهاد سره جوخت او وروسته انتخاباتو کې اسلامپالو په زیاتو هېوادونو کې د ملتونو د اکثریتونو له ګټلو سره نړۍ د اسلامپالو د ګواښ او امریکا د شوروي د بدیل له ګواښ سره مخامخ کړه.

که څه هم په افغانستان کې د فتحو او بریو د اغېزو جادو خپله افغانان په نشه اخته کړل، او هغوی د امپریالېزم لېونېو توطیو، چې د همدوی پر ضد پېل شوې وې، غافل کړل؛ ولې د اسلامي نړۍ بلا مشرانو دغو افغانانو ته د وحدت او له امریکا او غرب سره د نرم او متفاهم سیاست او دریځ توصیه وکړه. ولې د کلاشنکوف د یوې لوخړې شاته ولاړ افغاني اسلامپال د خپل ټوپک د ډزو په شور کې د هېچا اواز یا وانهورېد او یا یې د نصیحت پر ځای دغه توصیې د مبارکۍ او مخکې څه قربان! په حساب واخیستل او کابل ته منتظرې نړۍ او د نړۍ مسلمانانو له شوروي څخه په خالي کابل کې د مجاهدینو خپلمنځي جګړې له اسمان څخه رانښکته کړل.

په کابل کې د مجاهد-مجاهد جنګ او بیا د طالب او مجاهد جګړو، او په تعقیب په افغانستان او عراق کې د امریکا او غرب مداخلو، د اسلامپالو بد تقسیم او ورسره جوخت د طالب د کابل سقوط دې ټولو قدم په قدم د اولیفر روی د سیاسي اسلام ماتې پاتې بېلګې یو پر بل پسې وړاندې کړې.

دا چې تبنتېدلي طالب بیا سر راپورته کړ او د دوو کلونو په لړ کې یې د امریکا او ناټو ګواښوونکی یا ماتوونکی مقاومت ایجاد او په افغانستان کې پر نیمه جغرافیه مسلط شو او د امریکا تر مرګوني بمبارۍ لاندې یې بیا هم پرګنې او ولسونه ساتي دا پکې د ملت په منځ کې د اسلامپالنې د څپانده نبض یوه ښه بېلګه ده. همداسې دا چې عربي بهار په لنډ واټن کې پېل او اسلامپال د سر په صفونو کې ځای پر ځای کړل، بلکې تونس، مصر او په نورو ځایونو کې اسلامپال بیا ژوندي شول او مُرسي پکې آن د انتخاباتو له لارې د مصر اویا کلن نظامي حکومت مات کړ، دې ټولو پخپلو کې یو ښکاره ژوندی پېغام درلود او هغه دا چې اسلامپال تر پخوا زیات ژوندي او د ملتونو په وجدان او دوستۍ کې زیات مقام لري.

د بوش د دويمې دورې په پوره کېدو چې د هغه د ١١ سپټمبر نظامي ګواښ پکې د ډرامې حد ته راکوز شو او امريکا په عراق او افغانستان دواړو کې هېڅ ترلاسه نه کړل، د سياسي او نظامي جذر همدا تأثر له سره کړ چې اسلامپال په خپل موړ په موړ مسير کې هومره چې د زعامت کمزورېو او اشتباوو له موړونو سره مخامخ کړل، هغوی د امريکا مداخلو او جګړو پخپلو ملتونو او آن د حريف په همت زيات مطرح کړل. همدا وجه ده چې امريکا د سوريې ملت په نيمه لاره کې يوازې پرېږدي او په افغانستان کې يې روحيه تر دغه هم کمزورې ده.

د ماتې ډېر څه د دعوت طبيعي برخه ده او که نه دا د اسلامپالو سياسي ماتې ده؟!

په دې وروستېو کې په تېره بيا له افغانستان څخه د شورويانو پر وتلو چې نړۍ او خپله مسلمانان ان د درېيم اسلامي بديل په هيله وو او ډېرى نورو ډلو پخپلو هېوادونو کې د ملتونو دننه د باورونو او ولاوو په ژور بدلون کې تمه درلوده چې د جهاد پر ځای خپل انتخاباتي کمپاينونه د درېيم اسلامي بديل لپاره ښه چانس دی ولی نه دا چې انتخاباتي کمپاينونه په الجزاير، فلسطين، تونس، مصر او ترکيه کې چيرې له مطلقې ناکامۍ سره مخامخ شول او په ځينو هېوادونو کې لکه ترکيه د کودتا د موج له ويرې پر استعفا ودرېدل او په ځينو نورو کې لکه فلسطين له داخل څخه مداخلو يوه ښه بديل ته چانس ورنکړ او وروستۍ پکې د مُرسي مصر و چې د سعودي او اماراتو اماتورو ولي عهدانو په انقلاب ضد ټيکه او په خرڅ شوو مصري ايله جارو باندې د مُرسي منتخب حکومت د هغه سيسي په کودتا نسکور کړ چې په بې رحمۍ او استبداد کې يې د جمال ناصر د ښو خاپونه وران کړل او هغوی چې د افغانستان کاپي يې خپلو هېوادونو ته انتقالوله هغوی د پېل مخکې يا پخپلو هېوادونو کې زندانونو ته ولاړل او يا پخپلو طريقو اول د مجاهدينو افغانستان ته ولاړل او يا د طالبانو افغانستان ته چې ډېرى يې د قلعه جنګي تور تونل وخوړل.

دا څه چې په سياسي مدار يا نظامي مدار کې همدغسې راغلل چې ايله د دغو د مقابلې په پلمه امريکا او غرب خپلې مداخلې په عربي سيمه او افغانستان کې په مواجه طريقه پر اشغال ودرولې، دا ټول پخپل وار،که د اوليفر روی په اند يې ماته ومنو او يا يې له اسلام څخه د سطحي فهم په حساب د سياسي فهم کمی او کمبود وګڼو، په دواړو حالتونو کې بيا هم پکې دا څرګنده ده چې دغه ماته او کمبود په اسلامي فکر کې نه ده، بلکې دا له يوې خوا د غرب د هغو زورورو توطيو څپه ده چې غرب د يوه قوي پلان تر شا تر اسلامپالو زيات مصروف دی او له بلې خوا دا د اسلامپالو د تجربو نيمګړتياوې دي چې په هر چا کې همدا ډول پېښېږي او ډېرى بيا په شرقي ټولنو کې د مشرانو له پروفيسورۍ څخه پېښېږي؛ هغه چې پخپل هېواد کې د تحول او يا له کودتا مخکې په نورو هېوادونو کې د انقلاب او کودتا هوس کوي.

مونږ مسلمانان د ملتونو په سطحه باور لرو چې اسلام په عملي لحاظ او هم د ټولنيز عدالت له مخې د يو سياسي نظام او معقول بديل هغه څه لري چې، که شرايط ورته برابر شي او سياسي مشران پکې په اخلاص او تدريج قدم کېږدي، اسلام د ملتونو او پرګنو د قناعت او منطق له اخيستلو څخه نيولې د بشري بدمرغېو او د دې عصر د زياتو ستونزو ښه حل دی او دا په دې خاطر چې د دغو ستونزو ډېرى برخه په خپله زموږ حريف فکر او حريف غرب پيدا کړې ده.

دا چې د شلمې پېړۍ په وروستۍ ربعه کې اسلام د اسلامپالو د یوه په ظاهر نزولي او بایلودونکي پړاو سره مخامخ شو، دا پکې د غرب او غربي استخباراتو هغه دسیسې دي چې ډېرې یې د همدې سطحي او معامله ګرو مسلمانانو په ذریعه عملي کېږي او له بده مرغه د دغو دسیسو ډېرې برخه له اسلام څخه د متفاوت قرائت سیاسي لوبغاړو پر خپلو هغو اختلافاتو کامیابوي چې دوی یې د غرب د مقابلو په عنوان خپله د غرب د دسیسو وسیله ګرځوي.

د اسلامي ډلو په اشتباوو کې په تېره بیا په تېرو درېیو لسېزو کې هېڅا ته سوال نه پیدا کېږي او د دغو اشتباوو زیاته برخه د هغو مشرانو په ابتکار او عظمت طلبېو کې ځاله کوي چې خپلو خلکو او ملګرو ته ماتې د فتحو په حساب وړاندې کوي.

دا چې د دغو ډلو دغه په حساب څربې غلطۍ او اشتباوې د ماتې په حساب ومنو او که د عادي اشتباو په حساب؟ دا نو هغه سوال دی چې د سیاست بازار فعالین پکې له هر فکر او طیف څخه تېندکونه خوري او زمونږ مسلمانان خو د هر کال په سر او اخر کې کېدای شي د دغو اشتباوو زیات تکرار کړي. زما له نظره لوی لاملونه یې دا دي:

اول؛ په زیاتو ډلو کې شورایي نظام یا نشته او یا د مذهبي تهذیب په یو بد تأثر کې دویم-درېیم درجه مشران د نېغې او مخامخې مشورې جرائت نه لري. داسې د دوی نېغې یا مخامخ خبرې د یو ډول بې ادبۍ په حساب د خولې او زړه په منځ کې ځوانې مرګې شي او امیران پکې فکر کوي چې نوابغو ته د مشورو او لارښوونو څه ضرورت دی؟!

دویم؛ په پالېسیو او ستراتېژیو کې له تدریج څخه کار نه اخلي.

درېیم؛ له خپل ماحول او د موجوده وضعیت له صحیح درک څخه تېښ درک لري؛ په دې معنا چې په یوه وړه توانمندۍ کې د یو غټ تحول چېلنج ته درېږي.

څلورم؛ سیاسي کار دلته د لومړیتوبونو په حساب له پېله نه دی روان. او داسې نور.

ایا مونږ پر ماتو د اشتباوو نوم ږدو؟!

دلته غواړو دا خبره له سره وڅېړو چې ځینو په دې وروستېو کې د سیاسي اسلام په اړه چې د افغانستان، الجزایر او نورو قضیو پای یا جګړې شوې او یا له صحنې ووتل، داسې اظهارات وکړل بلکې کتابونه یې ولیکل چې نور سیاسي اسلام پر ماته ودرېد او په دې اړه یې پر څه مستندو پېښو استدلال هم کړی او په ځینو برخو کې یې رښتیا هم د اسلامپالو تېروتنې او پریوتنې سمې ارزیابي کړي چې بیا هم ترې انکار مشکل دی.

مونږ دا قضیه اول د افغانستان په محدوده کې پخپله طریقه او بیا یې په نړېواله کچه څېړو:

اول افغانستان

افغانان په دې اړه خپل ځواب لري.

د اسلامپالو یا د سیاسي اسلام ماته ډېره په افغانستان کې د یو اسلامي بدیل په اړه د ډلو د ناتوانۍ یا هم فکري او عملي افلاس پورې نړلې ده.

د افغانستان په اړه باید ووایم چې اسلامي نهضت په دغه هېواد کې ایله دوه کلن وو چې د مختلفو ملحوظاتو په سلسله کې پخپلو سپالو سېکولرو ډلو غوځه برتري درلودله؛ دغه برتري هم د کودتاوو په لاملونو کې ځای درلود.

په هغو دوو کلونو کې چې اسلامي نهضت د خپلو مظاهرو او اسلامي شعارونو له کبله د خلق و پرچم او نورو ډلو له خوا د تجاوز نښه کېده؛ په هر ټکر کې به په خپله متجاوزین پر شا کېدل.

د کودتا په لړ کې د اسلامي نهضت مشران زندان ته وغورځول شول او ځو مشران پکې اعدام شول، بلکې پر کودتا[32] پنځه کلونه نه و تېر چې تر تېرې کودتا بله وحشي او خونړۍ کودتا[33] وشوه، او په خپلو اولو درېیو میاشتو کې یې آن د لمانځه په مواردو بلا افسران، محصلین بلکې د نهم او لسمو صنفونو متعلمین زندانونو ته وغورځول[34] او ملت د دغه وحشت پر ضد داسې په مېړانه وپارید چې د کال په پوره کېدو د مقاومت ډزې د بالاحصار دروازې ته ورسېدې او د افغانستان بمبارد ځېلي مهاجرین پر یو مېلیون واوښتل چې پای شوروي اتحاد د افغانستان جنګي اوضاع د خپلو لښکرو د لېږدلو پرته نشوای کابو کولای او پای شوروي اتحاد په دویم کال افغانستان اشغال او د نهو کلونو له جنګ وروسته شوروي مات او لښکرې یې له افغانستان څخه ووتلې.

دې جنګ هغه ځواکمن شوروي مات کړ چې د نړۍ دویمه درجه بلاک و او له ماتې وروسته یې ونشوای کولای خپل پراخ قلمرو سمبال کړي؛ ته ووایه چې په دغسې لویه جګړه کې به پر هغو اسلامپالو څه لېونۍ ورځې نه وي راغلي چې خوارکیانو پکې ایله د دوو کلونو د سیاسي ژوند سابقه درلودله او ورسره جوخت په جنګ کې طرف شو. هغه د یو ځواکمن شوروي په ماته کې چې د پرسونل او کدرونو څه درلودل، ټول یې قرباني کړل؛ له دې پورته هغه په دې اشغال، وران افغانستان او د جنګ په ورځو کې اصلاً د یو بدیل په اړه فکر او ابتکار پر کومو سرېو او کومو شرایطو کړی وای؟ بیا هم که څه پېغور دی، هغه د کابل د بدرنګه سقوط پېغور دی او دا رسوا ماجراء د ځو ډلو او بیا پکې د ځو کسانو د منفي عیارۍ پېښه ده، نه د ټولو ډلو مسلمانانو!!

په دې حساب د دوه کلن سیاسي اسلامي نهضت پاتې یوه نیمه لسیزه په جنګ کې تېره شوه او د خپل سیاسي ژوند نوي (۹۰) سلنه کدرونه او مشران یې په زندان او جګړو کې له منځه ولاړل؛ افغانستان په دغسې یوه اوضاع کې اسلامي ډلو ته پاتې شو چې له یوې خوا د نوي فاتح افغانستان په اړه په ګاونډیانو کې د افغانستان په تړاو مثبت سوچ نه وو پاتې او نه هم د شوروي د لښکرو پر وتلو امریکا او غرب پخپل زاړه نظر او دریځ ولاړ وو، بلکې ګاونډیانو او خپله د مات شوروي پاتې شونو له امریکا سره لاس یو کړ او په

---

[32] د سردار محمد داوود خان د سرطان کودتا ته اشاره ده.

[33] د ۱۳۵۷ کال د ثور اوومې ته اشاره ده (د افغانستان پخواني ولسمشر سردار داوود خان پرضد د کمونستانو خونړۍ کودتا، چې له کبله یې داوود خان او د کورنۍ ۱۸ غړي یې د دغه کودتا په لړ کې شهیدان شول).

[34] په دې تړاو وګورئ د هالنډ د یوې محکمې له لوري د ۵۰۰۰ هغو کسانو لېست چې د ثور له کودتا وروسته شهیدان کړای شوي دي. وګورئ په هشت صبح ورځپاڼه کې دغه لېست: https://8am.af/x8am/1392/06/27/revealed-agsa-mass-killing-names/

سفارتي هڅو يې ډلې پخپلو کې اخته کړې. په دغسې يو ظرف کې چې اتيا سلنه سړي قرباني شول او مونږ په دې نهضت کې تر پنځو زيات سابقه دار پوهنتوني استادان نه درلودل او هغه هم د حزب ملګرو پر همدې لحاظ نه منل چې سابقه نه لري. په دغسې يو طرف کې چې افغانستان د ساړه جنګ دوران په سپېره تبديلۍ کې د يوه اسلامي بديل پر ضرورت ودراوه دا پکې طبيعي وه چې د يوه بديل منطقې توان يې نه درلود؛ دا خو لا پرېږده چې د بديل مخه لا وختي هغه مهال نيول شوې وه چې مجاهدين؛ خپلو مالي حاميانو په پاکستان کې يوه وحدت ته پرېنښودل او د رهبرانو په منځ کې محدودو کسانو د سياسي حل او د يوه سياسي بديل مسله نظامي اينډې ته وسپارله او په پاتې ملت کې هوښيار پرسونل او دويمه-درېيمه درجه سړيو دغو نظامي اخته طرفونو ته چوپه خوله پاتې شول.

منم چې ملت چپ پاتې نشو. د امت ځينو مصلحينو وغوښتل چې اخ و ډب له نظامي مسير څخه سياسي مسير ته واړوي؛ ولې د جنګي ډلو زيات مخکښان په يوه سټنګه عيارۍ کې د کابل په جنګ کې د اسلام عظمت او عُمري حکومت نمونې لټولې؛ خو اوضاع هغه طالب نسبي سياسي کړه چې د کابل له فتحې وروسته هغه دويم بې تجربې طرف شو چې د پاکستاني ملا په مشوره يې غوښتل چې د تېر جنګ جنګيالي د خپل کور په غولي کې ووژني او دې پارونکي پړاو امريکا ته هغه پلمې ورکړې چې ټوله سيمه يې پخپل تسلط کې کړه.

د اسلامي بديل لپاره په افغانستان کې هيڅ وخت پېدا نکړ او مسلمانان په يوه تنګه تجربه کې داسې پړاو په پړاو له کودتا او اشغالونو سره مخامخ شول چې له دغو عزيزانو څخه د بديل تمه په هر صورت کې نه منطقي وه او نه هم په دغسې شرايطو کې هغوی دغه توانمدي درلودله.

دا چې امريکا له خپل لوی ايتلاف سره په اتلس کلن جنګ کې له نيم څخه زياته ځمکه طالب ته پرېښودله او طالب پخپلو محکمو کې د پرګنو باور تر کابل زيات راخپل کړ او پای طالب د تروريزم له تهمت څخه ځان پاک وکېښ دا پخپل وار د اسلامپالو په ارزونه او په محاسبه کې د ترازو شاهين ځمکې ته نږدې کوي. فکر نه کېږي چې طالب او مجاهد په لنډه فاصله کې عملي بري ته ورسېږي؛ ولې د دغو دوو پړاونو د ولاوو او قربانيو ميراثه به په دويم او درېيم تحول کې تر دغو لويې کارنامې ايجاد کړي، ځکه پر اسلامپالو د ملت مصرف شوی دی!

دويم په سيمه‌ييزه او نړيواله سطحه

اسلام او مسلمانان په داسې مهال د اسلامي بديل يا د يوه اسلامي حکومت د بيا جوړولو هڅو ته له مجبورۍ ودرېدل چې شرقي سېکولرانو اسلام هم پر مسيحت قياس کړ او په خپلو ټولنو کې يې د مذهب پر ضد چا د شوروي د کمونېستي سوچ په تأسي د ښکاره دښمنۍ کرښه وويستله او چا د غرب «لايک سېکولر» سوچ له مخې د اسلامي ارزښتونو پر ځای د ديموکراسۍ په عنوان بې بندوباري او د ټيټو اخلاقو د ترويج او په هغه طريقه پټه دښمني پيل کړه چې د شوروي تر يرغله پکې دا قاتله وه لکه په ايران، ترکيه، مصر او نورو کې چې وشول.

دا چې مسلمانان د شلمې پېړۍ په سر کې د بشپړ سقوط تريخ څوړ ته ودرېدل، نو دې سقوط او مخ په څوړ روان تاريخ د عقل او عزت خاوندان راتلونکو خطراتو ته متوجه او د خپلو ملتونو پر ويښتيا يې پېل وکړ.

يو څه چې زمونږ معاصر مسلمانان د اسلامي غني ثقافت او کلتور په دننه کې بې شېمې کړل، هغه دا چې د غرب د رنېسانس په پړاو کې اسلامي هېوادونه د داسې مستبدو او وخت او تحول څخه غافلو حکمرانانو په لاس کې وو چې په سياسي او علمي لحاظ دغه ټول د کاروان په اخر کې کشېدل او هغوی ان د عثماني امپراتورۍ په شمول؛ نه په رښتيا د سياسي اصلاحاتو لپاره چانس ورکړ او نه يې هم د خپلو امپراتوريو په دننه کې لکه د غرب د علمي خوځښت نمونې او هڅې پيدا کړې.

په دې خاطر چې په وروستېو پېړيو کې په اسلامي هېوادونو کې سياسي نظامونه ډېر مبتذل و، د شلمې پېړۍ ويښ او اسلامپال نسل پکې د اسلام د لومړني عصر پرته د يو مقبول سياسي نظام لپاره نغده او نږدې بېلگه او بېلگه اشخاص نه درلودل، نو له همدې ځايه به دا پکې يوه عادي خبره ومنو چې په دغسې يوه فاصله کې واقع او له تجربو څخه ليرې نسل بايد هم پخپل پېچلي عصر او د دغه متمدن غرب سره په مقابله کې د يوې مودې لپاره بايد همدغسې د ښوېدنو او اشتباوو مرتکب شي.

د بلې خوا په غرب کې سياسي اصلاحاتو او علمي مسير لنډوونکي پرمختگ د دوو پېړيو په لړ کې غرب هغه ځای ته ورساوه چې نور يې د يو پرمختللي مدنيت او خپلې قوي امپراتورېو په وسيله خپل غربي سياسي موډل د پاتې بشريت او ټولو لپاره الگو او نمونه کړ. د عثماني خلافت پر سقوط يې پر مسلمانانو د غربي تهذيب تپل پېل کړل، او په داسې تنگ ماحول کې، چې د دويم سوچ لپاره يې چا ته چانس نه ورکاوه.

غرب دغه ځای ته د بلا ماتو، او اشتباوو په تسلسل کې رارسېدلی، يوازې دوه نړېوالې جگړې وگورئ چې د همدې غربي تهذيب مخکښانو او د پرمختللي رنېسانس مخکښو سياسي او علمي مشرانو پکې نړۍ نسکوره او تر نسکورې پکې ډېره بدرنگه کړه.

هېلوکاسټ، د برلېن ديوال، د چين فرهنگي انقلاب، د مسکو د بلشويکانو قرنطين، د سوسياليستي بلاک زبون وهونکې کيسې دا ټولې نن په همدې غرب کې له هديرو څخه باج اخلي.

په دغسې تنگ او قرنطين شرق کې اسلامي بديل يا د سياسي اسلام خوځښت چې له بده مرغه په سرخوړو تحولاتو کې ښکېل دی، هغه کېدای شي تر دې هم سخت پړاوونه شاته پرېږدي. خو چې د ملتونو باثباته تعهد ته گورو، نو حتماً به يوه ورځ - که څه هم د مؤقتو پرېوتنو په پای کې وي- د نړۍ فوق العاده تحولات او لېوني پړاوونه د اسلامپالو د متاع او وارداتو ته بندې دروازې د ضرورت په حساب پرانېزي.

مونږ ته د مکې وثني[35] جبروت، پرون له خپلو سرکښو مخکښانو څخه عادل عمر[36] او کاغذي فرمان ته ویلی خالد[37] راکړ!!

مونږ ته پرون د چنگیز خان په نسل کې وخت برکه[38]، تیکودار[39]، اولیجاتو[40] او عادل عالمگیر[41] غونډې مسلمانان راکړل!!

داسې په ماتو او فتحو کې گډوډ روان تاریخ؛ اسلامپالو ته د خپلو قربانیو حقه بدله ورکوي چې دا ځل به پکې د بل شوروي له ماتې سره جوخت دنیا ته د خپلې مسلمانۍ د وعدو پاتې ټول پورونه ورپوره کړي.

دا خو د قرانکریم له ارزښتونو سره غوټه تحول دی، دلته به د قوي او پاک پیغام خاوندان خدای ژوندي ساتي او د ناپاک او کمزوري پیغام خاوندان به یا پرمخ پریوځي او یا به د ابو سفیان په شان پخپله طریقه د سلامۍ مراسم اداء کوي!

بیا هم د یوه قوي منطق له مخې دا له ورایه ښکاره ده چې سیاسې اسلام په یو څو منطقي وجوهاتو د مشرانو د درجن درجن اشتباو باوجود ماته نه ده خوړلې:

اول؛ که اسلامپال یا سیاسي اسلام داسې په اسانه ناکامېدای او یا یې ماته خوړلای، ولې به امریکا د هغه د ماتولو لپاره له اروپا او امریکا څخه هومره لوی لښکر جوړاوه، بلکې دغې امریکا به لا په ۱۹۶۵ز کال کې مات کړي وو چې چا د جمال ناصر له وېرې د اخوان المسلمین د زندانیانو کورنیو ته په شپه کې په غلا دوه کیلو وریجې نشوې ورکولای.

هېڅوک د مات حریف لپاره؛ نه هومره لوی ایتلافونه جوړوي او نه هم هومره اوږدو جگړو ته دوام ورکوي چې نن د ټرمپ امریکا پکې د وتلو هُنر هېر کړی دی.

دویم؛ مات طرف هېڅ مهال دغسې د قربانۍ سرشاره جذبه نه شي پیدا کولای او نه یې هم ساتلای شي چې د سیاسي اسلام پلویانو دا نیمه پېړۍ له مصر څخه نیولې تر چیچن پورې همداسې غزولې او ساتلې ده.

دریيم؛ ماته او ربښتینې ماته له باورونو پیل کېږي. د چا باور چې له حریف څخه قوي او غښتلی وي، هغه پر خپل ځای تر حریف زیات د درېدلو توان لري. منم چې د مادي ارقامو تفاوت به کله کله مسلمانان څه کر۔ پر ته اړ کړي؛ ولې د قوي باور لرونکي طرف

---

[35] د وثني عقیدې څښتنانو د طبیعت عبادت کاوه او د بېلگې په توگه باور یې درلود چې همدا طبیعي ماده معبود دی، همدا راز په ډېرو معبودانو یې باور درلود.

[36] د اسلام دویم خلیفه حضرت عمر فاروق (رض) ته اشاره ده.

[37] د یرموک جگړې فاتح خالد بن ولید (رض) ته اشاره ده.

[38] برکه د هلاکو خان لمسی او د چنگیرخان کړوسی و، چې وروسته مسلمان شو.

[39] تیکودار د هلاکو خان زوی او د چنگیر خان لمسی و، چې وروسته مسلمان شو.

[40] اولیجاتو د ارغنون زوی، د هلاکو خان لمسی او د چنگیرخان کړوسی و، چې وروسته مسلمان شو.

[41] محی الدین محمد، یا اورنگزیب او یا عالمگیر په هند کې د مغولي سلطنت شپږم امپراتور و، چې په ټول هندوستان یې تقریباً ۴۹ کلونه واکمني وکړه. د ده د واکمنۍ پرمهال د مغولو سلطنت عاید د فرانسې څوارلسم لویس په پرتله لس چنده زیات و. دغه راز د عالمگیر په دوره کې هند په لومړي ځل له چین څخه په اقتصادي برخه کې مخکې شو.

هومره شېمه لري چې په سخته ورځ د تورې قبضه کلکه په خپل لاس کې وساتي، بلکې کېدای شي چې په لاسونو شوټ او په پښو شل شي؛ خو د ننې مقابل کاوبای غونډې به نه باساره شي او نه به کاناډا ته په درجنونو پناه ويسي.

منم چې مسلمانان هم په همدغسې وضعيت کې امريکا او اروپا ته کاروان-کاروان روان دي؛ ولې دا وضعيت په سيمه کې د شوروي او امريکا د زبر ځواکونو لښکرو د جنگ او ظلم غبرگه نتيجه ده، نه طبيعي حالت!!

څلورم؛ سياسي اسلام نه د جنگ گټلو په معنی ده او نه هم يو يا څو مېدانه جنگ باېلل د سياسي اسلام د ماتې په معنی دي. ځکه: شوروي اتحاد په افغانستان کې مات شو ولې مونږ واقعي فتحې ته ونه رسېدو، او د خدای پيغمبر چې د دې لارې مؤسس او الگو و بيا هم په اُحد او حنين کې له ماتو سره مخامخ شو.

که په جگړو کې بايلودنې او له سنگرونو په شا کېدل، په ديني لاره کې د ماتې معنی درلودله، نو د بغداد له سقوط سره به د مسلمانۍ او اسلام ټغر داسې ټول شوی و، چې پرون به شوروي او نن به امريکا د چنگېز د ماتو شويو مسلمانانو پسې دې سيمې ته د راتگ اړتيا نه درلوده.

پنځم؛ که معامله گر او يا ترهگر د اسلام ممثلين وای، نو ولې به ملت په کابل کې په کورنيو جگړو او بيا د امريکا د اشغال په پړاو کې لاره بدلوله، د دغو معامله گرو او ترهگرو فتحې او ماتې پخپل حساب دي، نه د سياسي اسلام په حساب!!

شپږم؛ د غلطو او معامله گرو پسې تگ د ځينو مجبوري ده، ولې چې د خط او لارې پر خلاف چا قدم پورته کړ، بيا همدا اسلامپال وو چې د کولاب پر خوا يې د ډېرو تلونکو شا تشه کړه او ډېری پکې د بيگانه‌وو حمايې ته ودرېدل.

سياسي اسلام به څنگه او څوک په ماته تورن کړي، او يا دا چې د هغه په خوا کې په همدې لحاظ خلک ماتېږي؛ مگر هغه چې د لارې او پيغام سره يې تعهد په درواغو وي، او هغوی په هېڅ صورت نه سياسي مسلمانان تمثيلوي او نه مسلمانان. او دا په ډېرو ځايونو کې تکرار شوې ده. افغانستان او عراق يې دوه ښې نمونې دي.

اووم؛ که رښتيا هم سياسي اسلام غربي ارزښتونو ته د اسلامي بڼې ورکولو په معنی وای، لکه اوليفر روی يې چې وايي، چې سياسي اسلام خپل ارزښتونه نه درلودل. دا په هر منطق يوه باطله خبره ده، کېدای شي ځينې يې له ناخبرۍ وکړي او ځينې يې د دښمنۍ له کبله.

تاسې يې په ايمان ووايئ چې مسلمانان دومره ټيټ خلک دي چې د پردېو ارزښتونو لپاره دغسې قربانۍ ورکړي؟ او داسې قربانۍ چې د دغو ارزښتونو اصلي څښتنان(!) يې نه شي ورکولای؟ او که رښتيا هم مونږ د غرب ارزښتونه د عباراتو په تبديلۍ کاپي کړي وای، ولې به بيا غرب له دغو مسلمانانو سره دغسې ژوره دښمني کوله چې هغوی د همدغه غرب د کاپي کړيو ارزښتونو لپاره جنگېږي؟ واقعاً دا يو ډېر ټيټ تهمت دی. د افلاطون له سياسي نظريې وروسته چې له جمهوريت څخه پورته جمهوريت بشريت ليدلی هغه يوازې په مدينه کې و.

دا خو غرب ده چې په خپلو استعماري ګټو کې خپل ارزښتونه هم قرباني کوي، د يوه ژوندي مثال په توګه د ديموکراسۍ په پانه بريا ته رسېدلی مُرسي د ديموکراسۍ د مور غرب لپاره دومره ستوغ و چې په خپلو غلامو افسرانو يې په خاينانه ډول زندان ته وغورځاوه.

اتم؛ څنګه چې نظامي ماته د سياسي اسلام د ماتې په عنوان مطرح کول يوه نامناسبه خبره ده، همداسې اسلام هم له نظامي عمل سره غوټه کول او بيا په دې معيار ماتوونکي دوران کې چې په ډېرى مسايلو او فيصلو کې مسلمانان د نوي نظر غوښتونکي دي، يوه بې توجيه قضيه ده.

نـهم؛ که په دې اړه کومه ماته د منلو وړ وي، هغه د تېرو پېړيو د مسلمانو حکمرانانو مسلسلې ماتې دي، چې پای د عثماني خلافت په انحلال او د مسلمانانو په ماته منتج شوې؛ ولې د معاصرو مسلمانانو هلې ځلې او مبارزې چې وروستی هدف پکې يو نړېوال ځواکمن ايتلاف جوړول دي، چې لا ورته نه دي رسېدلي؛ ولې په دې منځ ـ منځ کې وړې وړې ماتې او وړې وړې فتحې هم لري، مثلاً که د همدغو وړو وړو فتحو او وړو وړو ماتو په حساب د اسلامپالو په تاريخ راوګرځو، نو دا پکې يقيني ده چې په ځوانه او تعليم يافته طبقه کې سياسي اسلام تر نورو زيات اورېدونکي غوږونه پيدا کړي او په همدې حساب د تېرې پېړۍ له اوومې لسيزې څخه نيولې تر نن پورې په زياتو اسلامي هېوادونو کې په صنف او اتحاديو کې تر ټولو زيات فعال او بااستعداده ځوانان له مسلمانانو سره ملګري کېږي.

او که په همدې لحاظ تېرو سوابقو ته وګورو، نو په يوه ژوندۍ پرتله کې به ټول ومومو چې د قربانۍ، تحول او مال ښندنې له مخې اسلامپال هم تر نورو مخکې وو.

همداسې د ډېرى هېوادونو په انتخاباتي کمپاينونو کې – په استثنا د پاکستان – اکثريتونه له اسلامپالو سره ملګري کېږي، لکه پرونی الجزاير، اندونيزيا، او په ايران کې. دا هم په داسې حال کې چې حريفان پکې د دغو اسلامپالو دوه برابره عمر او درې برابره تجربه او د غربي سفارتونو لخوا د هغوی د پاللو پشتيبانه لري.

لسم؛ همداسې که د اسلامپالو تېرو تحولاتو ته نظر واچوو، وبه ګورو چې دغه اسلامپالي په تعليم يافته طبقه کې او بيا د عصري علومو په مرکزونو کې د بل هر ځای په نسبت زيات راټوکېدل او په دې جمله کې ډېر مخکښ او جذباتي هغه تعليم يافته کسان وو چې يا يې تعليم په غرب کې کړی وو او يا يې يو څه وخت په غرب کې تېر کړی وو. دوی د غرب او شرق پرتلې پر سياسي اسلام له هر چا زيات باوري کړل.

علامه اقبال او سيد قطب يې ژوندۍ نمونې دي.

دا ښېځایه ده که څوک ووایي چې په ملتونو کې د بې سواده طبقې پر عقیده او عاطفه د اسلامپالو سیاسي پانګونه روانه ده؛ ولې دا چې په اسلامي امت کې ملتونه او کم تعلیمه طبقه تر هر چا حساس دي، دا د اسلام هغه تمدني ژورتابه ده چې د غربي استعمار په دوران کې یې د یوه فعال بارلیف[42] رول اداء کړ.

له تېر څخه په فهم؛ د اسلامپالو راتلونکی

دا چې د بې رقیبه امپریالېزم یو طرفه تجاوزات او مداخلې به نړۍ کوم ځای ته راکښته کړي؟ له اسلام او مسلمانانو سره اخته امریکا به د تروریزم یا افراطي مسلمانانو سره د جګړې په پلمه مسلمانان تر کومه وخته تقسیم او د مسلمانانو یوه برخه به د حکومتونو په سلسله کې په خپل رکاب کې روان کړي وساتي؟ په منځني ختیځ کې به د سُني اکثریت له ځپلو وروسته، آیا رښتیا هم د خلیج او منځني ختیځ جغرافیه هغسې بدله کړي چې د خلیج د شېخ نشېنېو په شان پاتې هېوادونه هم پخپل کم حجمه جغرافیه کې لکه خلیجیان د امریکا له سیاستونو سره غوټه کړي؟ دا هغه سوالونه دي چې د اسلامپالو روان اخ و ډب به پکې توري پر حروفو کېږدي.

په مجموع کې غرب غواړي چې په عربي سیمه او اسلامي نړۍ کې د سیاسي اسلام او اسلامپالو مقدر د مصر، سعودي او اماراتو په شان همداسې قرنطین کړي چې په مصر، سعودي او اماراتو کې یې خونړۍ قرنطین پر بې رحمۍ روان دی.

دا او دې ورته ډېرو سوالونو ته له ماضي څخه ځوابونه پیداکول ګران دي او د ورځې په نرخ یې ځواب له مصر څخه تر افغانستان پورې ډېر توپیر لري.

که د امریکا په روان قرنطین کې او په عربي سیمه کې چې سیمه یې له صفر څخه ټیټې اوضاع ته ټیټه کړې، او اوس د سُني اسلام له ځپلو وروسته په خلیج کې غواړي شیعه اسلام هماغه د امام خمیني د زهرو د پیالې مهال ته راکښته کړي. که امریکا؛ سعودي او اسراییلو ته خطر ایران خپل حجم ته راکښته کړ، رښتیا هم چې د سیاسي اسلام راتلونکی پکې ځکه تته ښکاري چې امریکا د حرمېنو سعودي له سیاسي اسلام سره په هغه دښمنۍ کې لټار کړ چې له دې مخکې یې جمال ناصر په مصر کې ورسره لټار کړ او له ټکره یې اسراییلیانو هغه ځای ته ځان ورساوه چې نن د سیسي مصر تر عربو زیات له اسراییلو سره دوست هېواد شو.

نن چې د ملک فیصل سعودي د سیسي له مصر سره او بیا د اسراییلو په پټه ملګرۍ او د امریکا په مشرۍ په ګډه له اسلامپالو سره د دښمنۍ پر اوله کرښه ودرېدل، رښتیا هم د اسلامپالو راتلونکی نه، بلکې د سیمې راتلونکی ډېر تت ښکاري.

که عرب اسلامپالو خپل ماحول سم درک کړی وای، او په دې پېچلې سیمه کې یې د امریکایي یو درجن استبدادي نظامونو په قلمرو کې د اردوګان او اربکان په شان او یا له هغه څخه هم په کمه کچه د رسۍ سر د حکمتونو او کورنېو سره سست کش کړای وای، کېدای شول چې خلیجي دولتونه له دغو مسلمانانو هومره چې وېرېدل نه وو وېرېدلي.

---

[42] د بارلیف کرښې ته اشاره ده. د بارلېف کرښه د اسراییلو له خوا د پوستو هغه ځنځیر و، چې د سویز کانال په ختیځه برخه کې یې هغه مهال جوړ کړ، چې کله د ۱۹٦۷ کال په شپږ ورځنۍ جګړه کې یې له مصر څخه د سینا سیمې ونیولې. وروسته د ۱۹۷۳ کال په جګړه کې مصر د انور سادات په مشرۍ بېرته خپلې دغه سیمې ترلاسه کړې او داسې د بارلیف کرښه هم ورسره ړنګه شوه.

ولې د اسیا په جنوب او د افغانستان په ماحول کې چې امریکا هلته د ظلم پرته د مصر او سعودي په شان غوړور ملګري نه لري، دلته سیاسي اسلام او سیاسي مسلمانانو تر هغوی په یوه نسبي ښه حالت کې دي. دا ځکه چې د سیاسي اسلام پلویان په کابل کې د ټولې کمزورۍ باوجود تر مصر او سعودي لس برابره د تحرک او حضور چانسونه لري او دا په دې خاطر چې که کابلیانو همدغسې شرایط امریکا ته منلي وای لکه د سعودي، اماراتو او مصر، نو د کابل پاتې ځوانان او مُلایان به لا وختي له مخالف طالب سره ملګري شوي وو.

که په کابل کې ځینې اسلامي ډلو قومي اجنډاګانې پرې ایښې وای، او ځینو نورو د حسن البنا په لار روان طالب خپل ګڼلای وای، او مخالف طالب د همدغو حقایقو - چې مخکې مختصر عرض شول- درک کړی وای او له خپلو مخالفینو سره یې د رابطې پرته د فرعي او سیاسي پوچو اختلافاتو سلسله په اسلامي او پټمن حل درولې وه، دنیا به لیدلې وه چې کابل به دا ځل دا لیرې خلیج لکه د شوروي د تجاوز په دوران کې دا ځل د امریکا له جګړو څخه ژغورلای وای.

که مونږ د سیاسي اسلام راتلونکی د مجاهد او طالب یا په لوی سر کې د سیاسي ډلو د سیاستونو د کردار پورې وتړو، نو یقیناً دا غلطه محاسبه ده؛ ځکه معنی یې دا ده چې سیاسي اسلام هېڅ راتلونکی نه لري.

ولې سیاسي اسلام تر دې ژورې ریښې لري... او هغه قوي حامي ملتونه دي

اسلام تر هر څه دمخه اول د دغو ملتونو په بستر کې قوي بنیاد لري. د همدغه بنیاد په اساس ملتونه د اشغالګرو پر ضد د مقاومت جرړې د همدې ملتونو په متن کې دي چې هغه د سیاسی ډلو په ماته یا اشتباه ځان ته بله او بدله مجراء په خپله پیدا کوي.

د مثال په ډول هغه مهال چې په کابل کې مجاهدین له خپلو موخو څخه په ټیټه او په ټیټه کورنۍ جګړه کې مصروف شول، په لنډ واټن کې طالب له کندهاره د هغوی پر ضد راپورته شو او په لنډ واټن کې ټول ملت له هغوی سره ملګری شو، د طالب د دوران فتحې هومره له باور پورته وې لکه د شوروي ضد جنګي فتحې.

که هغه مهال طالب په سیاست کې تجربه درلودلای او د کابل له نیولو وروسته یې له خپلو ورونو مجاهدینو سره تفاهم کړی وای، دنیا به لیدلې وه چې کابل له دې ایران او پاکستان څخه څه جوړول. همداسې د بل مثال په ډول په طالب کې د حرکت اسلامي طالبانو مرکزی کردار درلود او لا یې لري هم؛ ولې د امریکایانو له راتګ وروسته او د امریکا د اشغال پر ضد جګړه کی هومره چې دغه مقاومت د استاد سیاف مجاهدینو، د مولوی صیب خالص مجاهدینو، او ان د حزب اسلامي مجاهدینو بدرګه او حمایه کړ؛ خپله د حرکت انقلاب اسلامي مجاهدینو هغسې حمایه نه کړ او نن هم طالبان د تېر جهاد په هغو حوزو کې فعال دي چې هغه د شوروي پر مهال د حزب اسلامي، مولوي خالص او استاد سیاف پورې مربوطې وې.

ژوندی مثال یې هلمند، میدان وردګ، کاپیسا او لغمان دی.

دا ټول یوه معنی لري او هغه دا چې پرګنې د محتوا او موخو پسې ځي، نه د ډلو او قالبونو پسې.

ما د یوه ځوان لغماني زنداني چې اعدام شو او په حزب اسلامي کې و، د خدای بخښلي ملا عمر د مړینې پر مهال د هغه یوه مرثیه شعر ولوست، باور وکړئ چې دغه تاثر چې ده درلود د ملا صیب له خپل زوی سره به هم نه وای.

د امت دننه مبارزې زیاتره وخت د اشخاصو په وسیله او د ډلو دننه پیل کېږي؛ ولې د ملتونو او وګړو ولاوې او باورونه له ارزښتونو سره روان وي او د قوي الګو پر راتلو ولاوې او باورونه پخپله بدلېږي.

 پرون د مجاهدینو د مشرانو په نامه عربانو خپل زامن نومول، د جدې د پوهنتون یو استاد له دغو څخه یو دی.

سیاسي مسلمانان یا اسلامپال چې پر کومه لاره روان دي، هغه د مېاشتو او کلونو لاره نه ده؛ هغه د څو نسلونو سرخوږی کشمکش دی.

نن چې ترکان د اویا کلن سېکولر نظام له درانده پیڅول څخه سر پورته کوي او له خپلې ماضي سره د پېوندېدو پر لور روان دي او تر ټولو ښه روان دي؛ دا څه عادي خبره نه ده دا د واقعیتونو په حساب د زمانې او پړاوونو د ماتولو داستان دی، دې ته په عادي سترګه کتل نه دي پکار او نه هم دا د بالېوود او هالیووډ د کوم فلم کړی ده.

له همدې ځایه د تاریخ څېړونکي باید هر څه د مذهبي او سیاسي ډلو پورې غوټه نه کړي.

ډلې، کورنۍ او حکومتونه به په دې امت کې ځي-راځي؛ ولې اسلام او له اسلام سره د ملتونو تړاو او باور نه دکومې ډلې ابتکار دی او نه هم د چا په ټېکه دی.

هغه مهال چې صلاح الدین ایوبي له صلیبیانو سره جنګېده، دغه جذبه نه د کوم عرب په سر کې وه او نه هم د خلافت د سړو په سر کې، او که وه هم، نو ډېره کمه وه. پای هغه هم یو کُردی مسلمان و.

مونږ د کابل یا د کابل حکومت دننه قلمرو کې د پرګنو خبره مخکې وکړه، همداسې نن په افغانستان کې د مجاهدینو حریفانو په کورونو کې داسې ځوانان پیدا او لوی شول چې سوچ یې له پلرونو سره توپیر لري او ډېری یې مدرسو ته لاړ او زیاتو یې قران یاد کړ، په داسې حال کې چې د مجاهدینو او مشرانو زامن بیا ډېری بې بندوبارۍ ته ولاړل.

بیا هم د سیاسي اسلام راتلونکي په اړه باید ووایم چې سیاسي اسلام له درېیو چېلنجونو سره مخامخ دی:

اول چېلنج: درې بُعده مذهبي اخ و ډب (سُني، سلفي، شیعه)

دویم چېلنج: د سیاسي او جهادي ډلو اختلافات او جګړې

درېیم چېلنج: د درېیو لویو قومونو قومي اخ و ډب (عربان، ترکان او فارس)

سیاسي اسلام؛ او په مخکې پراته چېلنجونه

اول چېلنج: درې بُعده مذهبي اخ و ډب (سُني، سلفي، شیعه)

مسیحت او مسیحي نړۍ هغه مهال چې مذهب او کلیسا یې له سیاست څخه ګوښې کړه؛ اروپا پکې لومړی د قوي امپراتورېو کوربه شو او په دویم قدم کې د لومړۍ او دویمې نړېوالې جګړو پرته؛ اروپا پکې د یوه نسبي طبیعي اتحاد خوا ولاړه او اختلافاتو او جګړو له اروپا څخه بهر میدان پېدا کړ.

منم چې د دوو نړېوالو جګړو وروسته د ناټو او وارسا تړونونه هم د اروپایي ټولنې په بستر کې وشول چې همېشه د نړېوالو تحولاتو او قضایاوو د پېچلتیا باعث و؛ ولې همدغو تړونونو نړۍ له هغې ګډوډۍ څخه ژغورلې وه چې کله شوروي پکې مات شو او اسلامي نړۍ یو طرفه د غرب د امپریالېزم د مداخلو میدان شو.

په مجموع کې، په اروپا کې د مسیحت مذهبي اخ و ډب له کابو کولو وروسته، اروپا یو ډول تفاهم او لوېو ایتلافونو، بلکې په یو ډول امنیتي کمربند کې داخله شوه او نړدې یوه پېړۍ شوه چې د یوګوسلاویا د جګړو او د اوکراین د مختصر اخ و ډب پرته اروپا په یو ډول سیاسي معافیت کې ژوند کوي.

برعکس په اسلامي نړۍ کې چې اصلاً پکې مذهبي حکومتونه نشته او زیات حکومتونه پکې د اروپایي نمط سېکولرو ډلو په واک کې دي، بیا هم د ملتونو په سطحه او د سیمې په سطحه دلته مذهبي اخ و ډب همغسې روان دی او په ایران کې د مذهبي حکومت په راتګ دې اخ و ډب نوي ابعاد پېدا کړل، په تېره د امریکا له مداخلو وروسته.

په خلیج کې د عثماني خلافت پر ضد غرب هغه مهال وغوښتل چې سلفي فکر د دغه خلافت د ټوټه کېدو په موخه فعال وساتي او په خلیج کې د تېلو پرېمانه عاید د شلمې پېړۍ په دویمه نیمایي کې سعودي ته د دغه مذهب د خپرولو په برخه کې، په تېره په بې وزله ملتونو کې لکه مصر، پاکستان، افغانستان ښه چانس ورکړ.

نن چې اسلامي نړۍ په تېره خلیج او د اسیا جنوب د امریکا د مداخلو د سیاسي ناورین په ټیټ پړاو کې روانه کړې، ایران او سعودي عربستان له همدغه مذهبي اختلافونو څخه د خپلو تضادونو او د خپلو سیاسي ګټو په موخه ډېره بده استفاده کوي، له همدې ځایه ده چې دې درې بُعده مذهبي اخ و ډب د سیمې او ملتونو په منځ کې هغه نسبي کراري او روابط هم متضرر کړل.

امریکا په عراق او سوریه کې تاریخي سُني بستر چې د تاریخ په اوږدو کې او د صلاح الدین ایوبي له دوران څخه د سیاسي ثبات بستر و، هغه امریکا؛ اول له صدام څخه د سعودي په وېرولو او بیا ایران ته د صدام د بدیل عراق پر جوړولو وځاپه. له بده مرغه سعودي عربستان به د صدام د قادیسیې په اهمیت هلته پوه شي چې که امریکا دا ځل بیا هم په سیمه کې ایران د امریکا له مداخلو مخکې حجم ته راکښته نه کړي.

په مصر کې د مُرسي د حکومت سقوط د همدغه مذهبي اخ و ډب حالات په ډېر بد مسير کې وغورځول. په افغانستان کې امريکا د همدغو اختلافاتو په وتر لوبه روانه کړې ده.

همداسې په عربي سيمه کې د ايران نوی صفوي سوچ ان افغانان هم د فاطمينو د لښکر برخه کړل چې دا په طويل المدت کې د سيمې او ان د ايران په خېر نه ده.

طالبان يو سُني ځواک دی. هغوی په اول پړاو کې په دې اړه يو څه اشتباوې وکړې؛ ولې د بدو پېښو پېر هغوی تقريباً يو مثبت سوچ ته راوګرځول او اوس د افغانستان او د سيمې په ګټو يې نسبي سر خلاصېږي. که څه هم د يو قوي سياسي حل په مناسب حد کې نه دي او ممکن حېل ګټلي چانسونه په مُلايي ساده سوچ کې خدای مه کړه بايلي. يوه نمونه يې د کابل د حکومت له استازو سره تر حد زيات حساسيت ښودل دي.

که ايران د طالبانو په اندازه په دې اړه د اُمت په خېر يو متمدن سوچ او د قوي ايران د ګټو په خاطر کړی وای، داسې به ايران نن په عربي سيمه او ان په نورو ځايونو کې د ايران پر ضد د دغو پارېدلو مخالفتونو سره نه مخامخ کېده.

د فلسطين په قضيه کې د ايران دريځ په ظاهر مثبت دی، ولې که ايران همدغه پاليسي د سُني اکثريت له سياسي مسلمانانو سره په ګډه تعقيب کړې وای، ايران به خپل ګاونډيان د امريکا او اسراييلو لمنې ته له غورځېدلو ژغورلي وای.

دا بايد په يقين ووايم، هومره چې ننی ايران د سيمې د بې ثباتۍ په اړه بېباکه روان دی، هومره د شاه سېکولر ايران د سيمې لپاره خطرناک نه وو؛ که څه هم د هغه مهال ايران له اسراييلو سره دوستي او روابط درلودل او ننی ايران له اسرايلو سره د دښمنۍ په اوله کرښه ولاړ دی.

که نن مونږ په افغانستان کې د شيعه اقليت ټولنيز او سياسي ژوند په ايران کې د سُني اقليت د سياسي او ټولنيز ژوند سره پرتله کړو، دا پکې له ورايه څرګنده ده چې په ايران کې سُني اقليت په هماغه صفوي تنګ قلابند کې مظلوم ژوند لري او ايران هومره چې د کوروش د عظمت داېره غځوي، هومره د شاه اولياء حضرت علي وجيزې او لارښوونې يې په عمل کې هېرې کړې دي.

نن چې مظلوم مسلمانان د خپلو اروپايي حريفانو پر ضد يو ثابت او متحد دريځ نشي نيولی او د اسلامپالو هڅې پکې کم رنګه دي، لوی لامل د ايران او سعودي د حکومتونو هغه بدرنګه سياستونه دي چې هغوی پکې مذهب او مذهبي اختلافات د خپلو تنګو ګټو لپاره استخدام کړي دي او امريکا هم له همدغې اختلافاتو څخه د هرې فاجعې په ايجاد کې کار اخلي.

دويم چېلنج؛ د جهادي او سياسي ډلو اختلافات

په دې اړه په تېرو برخو کې پوره تفصيل وړاندې شو او همدا د سياسي او جهادي ډلو اختلافاتو امريکا سيمې ته راوستله او اوس هم امريکا د همدغو ډلو د اختلافاتو په چتر کې خپل حضور ساتي.

په دې اړه هغه تېر معلومات کافي دي.

درېیم چلینج؛ د درېیو لویو او مخکښو ملتونو قومي او سیاسي سیالۍ (عرب، تُرک، ایران)

د اسلام په تېر تاریخ کې د اسلام په اړه درېیو قومونو په سیاسي او فرهنګي لحاظ مهم او تاریخي کردارونه درلودل: عربانو، تُرکانو، فارس او له فارس سره مربوطه ښاخونه.

په عربانو کې د حضرت محمد ص رسالت او بیا د خلافت راشده دوران او هغه نوراني فتوح چې هغوی اسلام پخپل ژوند کې په غرب کې د فرانسې د پیرنې تر غرونو پورې او په شرق کې د چین تر دېواله خپور کړ، هغوی د همدغسې یو تاریخي کردار له مخې همیشه د مسلمانانو په منځ کې یو مخکښ او د قدر وړ ملت دی.

تُرک ملت د عباسي دوران په لړ کې د سلطنتونو په حساب د محمود غزنوي، قزل ارسلان او بیا د آل عثمان په اوږده او ژغورنده خلافت کې هغه کردار اداء کړ چې مسلمانان یې په مجموع کې د اروپایي امپراتوریو له هجوم او شر څخه ساتلي وو.

په همدې لحاظ او نن هم چې د نوي اسلامپالنې دوران دی؛ تُرکانو پکې د بلا صدمو وروسته او له ټولو څخه په وروسته پېل شوې مبارزه کې اردوګان او ملګرو یې بیا تُرکان هماغسې یو تاریخ ته نږدې کړي دي، د مور شېدې یې شه!

فارس د خپل تېر مدنیت له مخې او په اسلامي علومو کې د لوړ کردار له مخې او بیا له فارس سره په نښتو سیمو کې د نصر ابن سامان، محمود غزنوي او احمد شاه ابدالي سلطنتونو او واکمنیو په سیاسي او علمي لحاظ هغه کردارونه اداء کړي چې د عباسي خلافت په دوران کې دا پکې رغنده پړاوونه وو.

په عجمو مسلمانانو کې افغانانو په علمي او په سیاسي لحاظ د اسلامي تاریخ او تحولاتو په لړ کې ژوندي سوابق لري. د ابو مسلم خراساني او بیا د طاهرې پوشانجي، او په تعقیب یې د غوریانو او غزنویانو سلطنتونه چې مرکزونه یې په افغانستان کې وه او د اسلام په سیاسي او علمي پرمختګ کې یې ژوندي کردارونه درلودل؛ او له بلې خوا له دې جغرافیې سره د امام ابوحنیفه، امام احمد بن حنبل، ابو نصر فارابي، ابن سینا او پای د سید جمال الدین غوندې د لوی مصلح تعلق، افغانانو ته هغه جذبه او له اسلام سره د وفا او ولاء هغه میراثه پرېښې چې په وروستېو پېړیو کې له همدې تأثر څخه په دې خاوره کې درې متجاوزې امپراتورۍ انګلیس، شوروي او امریکا په خپلو موخو کې ناکامې شوې.

که د امیر امان الله خان شکلي اصلاحاتو پر هغه چانس نه و بدرنګ کړی، او که مجاهدینو د نجیب په سقوط خپل طلایي چانسونه پخپله نه وو پیکه کړي؛ نن به د دې سیالۍ پر سټیج افغانان د همدغو عربو، ترکانو مخکښان و.

ولې نن چې په سیمه کې عرب، تُرک، فارس او منځنۍ اسیا سیمې ټول په بدرنګ او تیټ تاریخ کې روان دي، له هېچا سره ځواک او امپراتورۍ نشته بیا هم په سیمه کې د دغو درېیو قومونو په منځ کې سیاسي سیالۍ په داسې چوکاټ کې روانې دي چې د هغوی اختلافات او سیالۍ د امریکا د مداخلو لپاره یوه وسیله ګرځېدلې او اسلامپال د دغو اختلافاتو څخه د تېرېدلو لویه ستونزه لري.

اسلامپال نهضت چې په موخو کې یې یوه لویه موخه د مسلمانانو لپاره د مشترکو ګټو په حساب د یوه مرکزیت ایجاد دی، هغوی په خپل وار که پخپلو هېوادونو کې د ملیتي اکثریتونو او اقلیتونو په منځ کې د یو متوازن سیاست ستونزه لري، د اسلامي نړۍ په سطحه هم د همدغو لویو او مرکزي کردار غوښتونکو ملتونو ترک، عرب او په اوس مهال د ایران د متضادو سیاستونو سره په یوه بې ثباته مبارزه کې ښکېل دي.

په دې خاطر چې سعودي په سیمه کې د یو قوي سیمه‌ییز سیاست مشرتابه په واک کې ولري، هغوی پخپل ماحول او لېرې مصر کې غواړي چې د اسلامپالو د مور ډلې اخوان المسلمین جرړې پخپلو ریالونو او د امریکا او غرب په ملګرۍ وچې کړي.

هغه اخوان المسلمین چې په مصر کې یې مثبت دریځ د دې سبب شو چې همدا سعودي پرون د ناصر له اوږدو لاسونو څخه وژغوره.

همداسې ایران پرون د امریکا د نظامي حضور او د صدام ضد جګړو په چتر کې وکولای شول چې په عراق، سوریه، یمن او نورو ځایونو کې خپل شیعه اقلیتونه متحد او سُني مسلمانان وځپي، او د اخوان المسلمین د قوي ډلې حضور صفر ته راکښته کړي.

دا چې د اردوګان ترکیه نن د یوه اسلامپال تنظیم لخوا رهبري کېږي، له همدې ځایه د اردوګان رول او سیاستونه د سیمې د ملتونو د ګټو سره مطابق او یا تر ډېره مطابق روان دي.

له همدې ځایه اردوګان په سوریه کې غواړي مسایل پخپله طریقه سولې او د سورېې ملت د متحد پاتې کېدو خوا روان کړي.

که پرون د مصر اردو د امریکا او سعودي عربستان لپاره ایله جار رول نه و اداء کړی او د اردوګان ترڅنګ دغه مخکښ مصر د مُرسي په رهبرۍ کې حضور درلودلای، خلیج او منځنی ختیځ به داسې بې ثباتۍ ته نه و راکوز شوی او خلیج او سعودي ته به ټرمپ دا ډرکه نه ورکوله چې که امریکا له سیمې لاړه شي، تاسې دوه هفتې هم دوام نشئ کولای.

نن له سورېې څخه تښتېدونکې امریکا د خلیج او خلیجي دوستانو د روحیې او مورال په خاطر د امریکا لویه کښتۍ راروانه کړې او عربان دغې لویې کښتۍ ته سترګې په لاره دي او له دې څخه اوس یو سیاسي فلم جوړ شوی دی.

په دې خاطر چې د اخوان المسلمین په بې رولۍ کې سعودي سیمه ټوله د هغه ایران د مداخلو میدان کړه چې سعودي پکې پرون په بې تدبیرۍ یمیني شیعه ګان د سنیانو پر ضد څرب کړل.

یوه لنډه پرتله

په دې کې هېڅ شک نشته چې په اسلامي نړۍ کې ډېرو ډلو سیاسي ماته په دې معنی وخوړه چې په دغو ډلو کې زیاتو په خپلو کې او له خپلو حکومتونو سره په بې تدبیرۍ اخته شوې او ډېرو ډلو د همدې غلط سیاست له مخې امریکا ته مخه کړه او ټوله سیمه یې مداخلو او اشغال ته وسپارله، ولې دا چې په روان جنګي محشر کې امریکا ناکامه ده او د امریکا په پناه کې پاتې حکومتونه پخپل وار د بې ثباتۍ ښکار دي او ملتونه له دغو حکومتونو او پکې د سېکولرو له رول څخه، لکه د شلمې پېړۍ د سر په شان چې په ترکیه، ایران او افغانستان کې ناراض وو، ناراض دي. د ملتونو د بې باورۍ همدا تش سیاسي دهلیز بیا هم کېدای شي د دویم

ځل لپاره د اسلامپالو د رول لپاره یو ښه چانس شي؛ خو نه په دې معنی چې دغه زړې ډلې به پکې په همدې تروټه دعوت کې د مثبت رول لپاره چانس پیدا کړي، بلکې په دې معنی چې د ۲۱ مې پېړۍ د دویمې نیمایي مخکې ـ مخکې کېدای شي په دې هېوادونو کې لکه د اربکان د ډلې په بستر کې چې هوښیار اردوگان راوټوکېده او د مجاهدینو په بستر کې چې طالب راوټوکید، او یا د یوه بې ټکره دعوت په موخه د افغان ځوانانو لخوا چې د جمعیت اصلاح دعوتي ټولنه راوټوکېدله داسې به په یو بل تحول او چانس کې په عربي سیمه او زمونږ په گاونډ کې یا همدا طالب او مجاهد د خپلو خلکو په متن کې په یو اېتلاف کې ننوځي او که طالب لږ زیات سیاسي او هوښیار شي، په افغانستان کې به اسلامپالان د امریکا پر وتلو پر خپل اتحاد لکه د شوروي د ماتې د چانس په شان د تېرو اشتباوو د تلافي کولو امتیاز واخلي او له سره به په افغانستان کې اسلامپالان، مجاهدین او طالب مطرح شي او خپل اغېز به نږدې پاکستان، ایران او ان عربي سیمې ته وغځوي.

دا هم د یوې تجربې په حیث لوستونکو ته وړاندې کړو چې روان لوی اخ و ډب د ذهنونو په بدلون کې ژور اغېز لري، په تېره بیا د هغوی لپاره چې واقعاً تحول او مسایلو ته لږ په ژور نظر گوري. د مثال په توگه د حامد ابراهیمي صېب په روایت په اروپا کې جوماتونو ته ډېری د هغو کسانو زامن ځي چې پرون یې پلرونه د مجاهدینو مقابل طرف و او همدغه ځوانان په سېکولره اروپا کې له یوه ړیرور یا نسبي ملا څخه د دین او مذهب پوښتنه کوي او له بده مرغه برعکس د مجاهدینو او قومندانانو زامن چې اروپا ته دایمي یا مؤقت راځي د هغوی زیاته برخه په نایټ کلبونو او قمارخانو کې جذبېږي. دا که رښتیا هم په یوه ژوره پرتله کې وغورځوو، نو د اول ټیم ځوانان د خپلو پلرونو غلطۍ او په اوس مهال له امپریالېزم سره د هغوی د پلرونو د مقابل طرف د ځینو جنگ او جگړو دغه ځوانان ژور سوچ ته ودرول او هغه مقابل یې چې خپل پلرونه په یوه بې محتوا فتحه کې فاتح او دوی یې ځان میراث خواره گڼي، هغوی یې دغه سطحي ابتذال ته وروغورځول.

اسلام په معینو اشخاصو او مشخصو ډلو ولاړ دین نه دی. د عربانو له اول نسل څخه وروسته څومره چې اسلام عجمو (غیر عرب) په فکري او سیاسي لحاظ پاللی دی، هومره عربانو نه دی پاللی.

دا ټول له دې څخه منشاء اخلي چې په دې دین کې علمي ټولنیز او سیاسي ارزښتونه او ثوابت د هغه مسیر ټاکي.

په شلمه پېړۍ کې چې هابل پخپله رصدخانه کې په نارامۍ لگیا و چې د کائناتو ورځ زیاتیدونکی وسعت کشف او د فضائي معلوماتو برخه کړي، ۱۴ پېړۍ مخکې په مکه کې د ابوطالب یتیم ته جبرایل امین د وحیې په ژبه ویلي وو :

والسماء بنیناها باید وانا لموسعون

(مونږ پخپلو لاسونو اسمانونه جوړ کړل او نور یې هم پسې پراخوو)

همدا حقایق دي چې د اسلام لپاره سړي، قومونه، ولاوې؛ ټولې پېړۍ په پېړۍ، تحول په تحول پیدا کوي.

داسې به په یو بل تحول او چانس کې په عربي سیمه او زمونږ په گاونډ کې یا همدا طالب د خپلو خلکو په متن کې نوې ډلې او پرگنې په یو اېتلاف کې ملگري کړي او که طالب لږ زیات سیاسي شي او دغو سیاسي مسلمانانو سره تفاهم او روابطو ته تن ورکړي

هغه چې پرون يې دفاع ته اړ کړي، کېدای شي دغه ټول په شرق کې مؤثر ځواکونه يوه اتحاد ته ودروي او له چين، روسيې سره مسلمانان داسې بلاک جوړ کړي چې د چين د دېوال په شان به د ټولې اسيا دروازې د غرب پر مخ قلف کړي او دا به پکې د چين د ديوال دويمه کاپي وي چې په عکاسۍ کې به نه لېدل کېږي خو اغيز به يې د هغه سل برابره وي. اسلامي ملتونو په تېره کې ثابته کړې چې هغوی د نسبي اصلح پر خوا د تللو ښه تجربه او استعداد لري.

پای